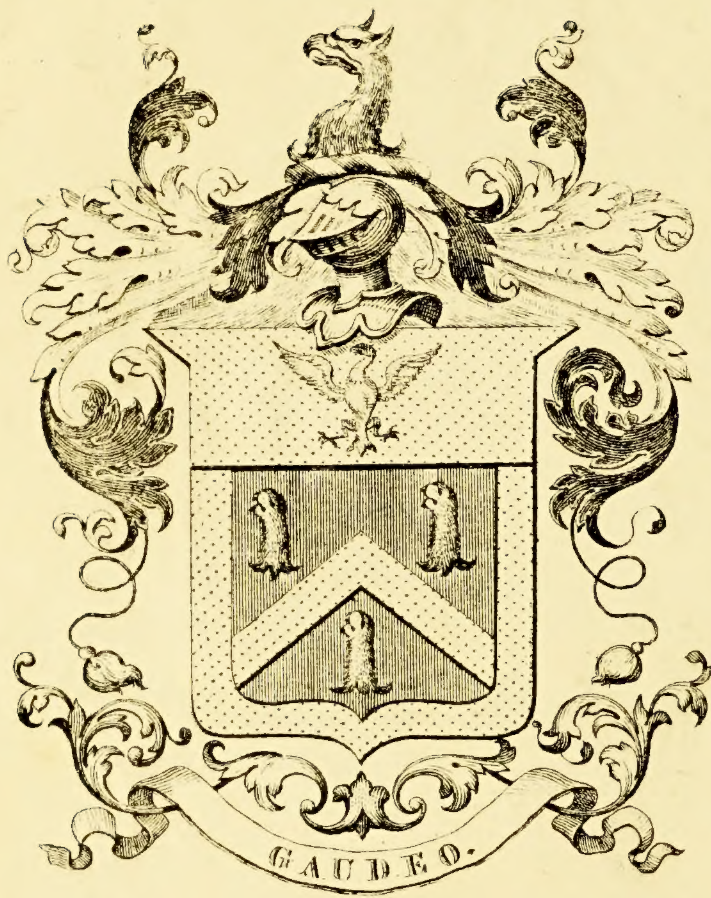

GAUDEO.

J. T. Bodel Nijenhuis

Met 6 pl. en kk. (Zie achter den titel.)

N. G. quis? „N. V. G." staat achter het woord tot den lezer. V. kan of van beteekenen, of wel den genitivus van zijnes Vaders voornaam; in die dagen veelgebruikelijk.

Over v. Dorth's dood, zie Wagenaar. XI. 13

Zie v. D., bij Netscher, les Holl. au Brésil. p. 13, suiv.

C

Asher No. 106.

clean and add title

Brasil and Rio de la Plata

1624

Jan Canin,
Dordtsdrukker.

Reys-boeck van het rijcke
BRASILIEN,
Rio de la Plata ende Magallanes,

Daer in te sien is/

De gheleghentheyt van hare Landen ende Steden/ haren handel ende wandel/ met de Vruchten ende Vruchtbaerheyt der selver: Alles met Copere platen uytghebeelt.

Als oock

De leste Reyse van den Heer van Dort, met het ver-overen vande Baeye De todos los Santos, tsamen ghestelt door N. G.

Ghedruckt int Jaer onses Heeren/ Anno 1624.

By Ian Canin.

Goetgunstighe Leser of daer yemant ware die de Kaerten/ die hier in dit boeck begrepen zijn/ soude willen soecken/ ende om die te lichter te vinden/ so is hier yeder Kaert op zijn behoorlijcke plaets ghestelt/ Als volght.

De Plate van Magallanes ende Rio de la Plata, sult ghy vinden inde C.
De Kaerte van de Landen van Brasilien, sult ghy vinden inde D.
De Kaerte van Rio Genero ende S. Vincente, sult ghy vinden aen de E.
De Kaerte van Wilt Brasilien, met de Eylanden vande Amazones, Wiapoco ende Orinoco, sult ghy vinden in de H.
Plaet van S. Salvador aen let. F.
Plaet van Pernambuco aē let. F

Reys-boeck van
BRASILIEN,
Rio de la Plata, Magallanes ende Le Maire,
Daer in te sien is
De gheleghentheyt van hare Landen ende steden/haren handel ende wandel/met de vruchten ende vruchtbaerheyt der selver: alles met Copere platen afgebeelt.

Als oock

De leste Reyse van den Heer van Dort, met het in-nemen van de Baeye van Todos los Santos, t'samen ghestelt door N. G.

Totten Goetwillighen Leser.

DEwijl datter in het teghenwoordige Tractaet (t'welck het derde deel is van t'Reysboeck van Brasilien) so ist dat hier gehandelt sal werden van vele en verscheydene Landen/ Provintien/Steden/Havens en Zee-custe/die wijt en zijt van malcanderen afgelegen zijn/ soo heeft het ons noodigh gedacht Goetgunstige Leser/u voor al met corte woorden te verclaren/in wat voegen dat wy dese Beschrijvinge sullen vervolgen/het welcke u niet alleē dienstigh wesen en sal om den gantsche inhout/maer ooc om de geheele ordre/stijl/ooge-merc ende nuttigheyt/ so van dit tegenwoordige deel/als ooc van het geheele werck lichtelijc te begrijpen. So ist dā voor eerst/te weten/dat wy in ons tweede deel wijt-luftich gesprooken hebben vā de groote en overvloedige schat-rijcke Landen van Peru en Chili, met veel wonderlijcke notable/en seer curieuse observatien van haer Gout, Silver, Quicksilver, Vruchten, en vruchtbaerheyt der Aerde/neffens de verclaringe van alle de ghelegentheyt vande Kusten, Havens, Baeyen, Revieren, Klippen, Sant-platen, Steden, Dorpen, en Berghen, die daer van outs bekent zijn geweest/ofte van weynigh jarē herwaerts ontdect zijn gewordē. In welcke beschrijvinge dat wy gecomē zijn tot aē t'Eylant Ancud oft Chilué, t'welc de Lant-scheydinge is vā Chili en vande Provinciē van Magallanes. Derhalvē sullē wy nu in dit tegenwoordigh

Tractaet van het voorsz. Reyz af beginnende tot de ghemelde Provincien vande Straet Magallanes, ende de Landen der Patagons, Zuydelijcker voort varen eñ comen door de Straet le Maire tot in de Noort-zee: daer wy dan al langs de Zee-custen hooger aencomen sullen nae Porto Desire, ende nae de Landen ende Steden / die ontrent Rio de la Plata gheleghen zijn: als namelijck het ghebiedt van Buenos Ayres, Assumpcion ende Ciudad Real, daer wy om de gheleghentheyt van de selve Landen nader uyt te beelden oock by sullen voeghen / de passagie door S. Cruz de la Siera na den Bergh van Potosi: welcke reyse afgedaen zijnde / sullen wy na de Noort-zee wederom keeren / ende vervolgē de custe na de Landē van Brasilien, passeerde voorby R. Grande, Isla de S. Catharina, la Cananea, San Vincenta, Santos, Angra des Reyes, Rio Genero, Espiritu Santo, de droogħte oft clippen van Abrolhos, Puerto Seguro San Salvador gheleghen inde Baeye van Todos los Santos, Sergippo de Rey, Pernambuco, S. Maria de Farinha, Rio Grando, O Marco, Povo de Sierra, eñ de groote Revieren van de Amazones, Wiopoco ende Orinoco.

Dit is den inhout ende de ordre van al t'gene dat hier tegenwoordelijc beschreve eñ uytgebeelt sal worden. Het welc u goetgunstige Leser dienen sal als een Tafel / oft gelijc als een goede eñ correcte Pas-kaerte / die de Zee-varende lieden gewoon zijn / met haer op de reyse te nemē / om hare coursen na de selve te maken / oft ten minsten hare oogen somwijlen daer op te slaen / ende hare gewenste streken / daer in te erkennē. Want al de gelegentheyt vā het voorverhaelde / sal u in dit Tractaet cortelijc / claerlijck / ende trouwelijc / so door afbeeldinge als door de bygaende beschrijvinge voor oogen gestelt worden / beneffens de Vruchten die inde selve landen wassen / ende den handel eñ wandel vanden ghenen / die de ghemelde plaetsen bewoonen.

Wat nu belanght het gene datter te segghen is vande Noorder quartieren / als vā Venezuela, Nieu Granaden, Cuba ende Espaniola, met de Landen van Panama, Guatimala, Nueva Espania, Virginia, ende Florida, wert alles met Beschrijvinghen ende met Afbeeldinge seer pertinent in het eerste deel van dit selfde werc verclaert: met een discours van de Outheyt van West-Indien, getrocken uyt de geleertste / outste / ende beste Scribenten die inde Werelt bekent zijn. Doch aēgaende elcke plaetse in t' particulier / en wort hier in dit derde Deel van hare outheyt gantsch niet aengeroert / dan alleen den

tijdt

tijdt/datse vande Spaensche/Portugijsen/Franschen/ofte Nederlanders geconquesteert zijn geweest. Welcke Natien meest altoos haer ooghe-merck gehadt hebben op de seer treffelijcke Baeye van Todos los Santos, die om hare goede ende bequame gelegentheyt van Thomé de Sosa verrijct is met de Stadt vã S. Salvador, daer het Hof altijts geweest is/niet teghenstaende dat de stadt Pernambuco altoos mede van groote neeringhe is geweest / eñ seer rijck van Volc: maer en is so playsant niet/noch soo wel niet gelegen als de andere/om met alle windẽ alle de aenpalende landẽ wort elck op sijn eygen plaets verhaelt. Maer de costuymen die sy houdẽ/als in hare Gods-dienstẽ/ Wetten/Trouwe/danssen eñ spelen/sullen in t'generael in t'Vierde Deel van dit werc/uytgheleyt worden. Nu dewijl dat Brasilien wel het principaelste is van alle het ghene dat hier beschreven wort in dit tegenwoordige derde deel/soo en sal t' niet buytẽ propoost wesen/ daer wy al hier cortelijc aenwijsen/ de gelegentheyt eñ de temperature van Winter eñ Somer/item ooc de maniere van alle de West-Indien eñ voornamelic vã Brasilien te beseylen/tot contentement vande gene die met eenigh goet bescheyt vande Navigatiẽ willen oordeelẽ.

Brasilien is een vande alderwarmste landẽ van geheel West-Indien, doch even wel niet soo heel als die van Africa: uyt oorsake datter de hitte door den reghen beter getempert wort. Want het regẽt daer veel eñ dicwils/ eñ daer op volght dan terstont een heldere clare Sonne-schijn/die de Lucht eñ de vochtigheydt der Aerde so naturelijck eñ lieflijck tempert/ datter de Suycker in overvloet/ dã in eenige andere plaetsen in de geheele werelt voort comt: het welcke lichtelijck te verstaen is uyt de groote menighte van de Suycker-molens. Want al ist dat in elckẽ Molẽ jaerlijcx meer dan 800. duysent pondẽ Suyckers bereyt wordẽ /nochtans so werden daer getelt by de 400. molens van S. Vincente tot Pernambuco, in de spatie van ontrent 300. mijlen/wel verstaende/ mijlẽ van urẽ gaens: want dat zijn de mijlẽ die wy doorgaens in onse beschrijvinghe gebruycken/eens deels om datse met de Spaensche Leguas niet qualijc en accorderẽ/anders deels eñ voornamelic om datse ooc beter te verstaen zijn: want in elck lant heeftmen differente mijlen/maer van uren gaens zijnder over al 20. in een graed.

Voorder soo is Brasilien heel eñ al gelegen onder den loop van de

Son/soo datse de Son tweemalen s'jaers bovē t'hooft crijgen: eñ des niet tegenstaende/so ist daer inde Winter kout/met veel hagel eñ sneeu/ende dit meest op diē tijt alst in Europa Somer is/ wel verstaende dat het daer van S. Vincente af te beginnen (t'welc ontrent onder den Tropicus Capricorni gelegen is) hoe Zuydelijcker na de Straet Magallanes, hoe kouder is. Nochtans en bestaet haren Winter in geenen Vorst/gelijck als hier by ons: maer alleen in sekere stuere winden eñ hagel-buyē/die noch het lof der Boomē/ noch de groente des Aert-bodems geē groote schade en doen/so dat het daer is gelijck een aertsch Paradijs: als de eene vrucht rijp is/is d'ander groen/in voegē datter de Winter playsieriger is/dan op sommige plaetsen in Europa de Somer. Het ghene dat wy hier schrijven / is so bekent by alle de gene die int t'lant geweest zijn/datmen voor loutere fabulen eñ ydele droomen achtē moet alle het gene dat de oude Autheuren in voortijden vande Landen/die onder de Sonne gelegē zijn/geschreven hebben/als of de selve onvruchtbaer/ongesont/ eñ van wegen de onverdragelijcke hitte der Sonne/onbewoont soude wesen. Dē tijt die alles opēbaert/heeft de contrarie waerheyt aendē dach gebracht.

Nu wat de maniere belangt van dese West-Indien te beseylen/so ist noodigh dat wy u verclaren/welcke tijden in t'jaer dat daer toe de bequaemste zijn: het welcke in de navolgende observatie claerlijck te sien is.

Vande stroomen ende winden.

Gelijc als de Son continueerlijc van t'Oosten naer t'Westē draeyt/so gaet ooc de wind in de ruyme Zee van gelijckē/so wel inde Noort-zee/als inde Zuyt-zee: t'welcke door lange ervarētheyt bevonden is/eñ wort hedens-daeghs by alle Spaenschen/ Portugijsen/Franschen/Engelschen/eñ Nederlanders also gepractiseert. Besiet tot een proeve van t'voorsz. alle nieuwe Navigatiē/die op West-Indien gedaē worden. Voor eerst loopē sy na de Canarische Eylanden/eñ also na Cabo Verde, totter tijt toe datse den gemelden wind connen gebruycken: so dat de gene die na Brasilien willen seylen/onder de Linie door passeren moeten: maer de gene die haren cours willen setten na het Noordersche deel van dese Indien, en behoeven niet verder te loopen / als onder den Tropicus Cancri, dat is ontrent de 22. graden / oft wat meer / ende legghen

dan ga=

van over/elck een na de plaetse daer hy te doen heeft.

Gelijc nu de stroomen eñ winden schijnẽ een bewegen te hebben vanden loop der Sonne/van t'Oosten naer t'Westen/so ist ooc oogen-schijnelijc bevonden/dat het af wijckẽ eñ aencomẽ vã de selve Sonne(die ons eñ over al de Weerelt/Winter eñ Somer causeren)ooc bysondere beweginghen in de winden eñ stroomen brengen/om Zuydelijc van ons af te wijcken/oft Noordelijc na ons toe te comen/eñ dat voornamelijc langs de kuste vã Brasilien, want van den tijt af dat de Sonne den Æquator gepasseert is/om naer ons toe te comen (het welcke geschiet inde maent vã Martius) so waeyen daer ooc dry maenden lang stercke winden uyt het Zuyt ten Oosten na t'Noordẽ/die ooc stercke Noordelijcke stroomen met haer brengẽ/dry maenden lang tot in Julius toe geduerende/eñ dan allencxkens verslauwende:want van September af/ als de Son in t'wederomkeeren is na het Zuyden/so keeren de winden eñ stroomen van gelijcken wederom/ende dat met sulcken cracht dat het als dan onmogelijc is de selve landẽ te beseylen:hoe wel dat de leste vloot van onse Nederlanders onder belept vanden Heer van Dort inde tijden voorseydt/recht ter contrarie die landen aengheдaen heeft/het welcke by de spaenschen meer eẽ tooverije schijnt te wesen/als eẽ naturelijcke Navigatie. De na der verclaringe hoe dat t'selve toegegaen is/salmen vinden op sijn eyghen plaets/te weten/daer wy beschrijven sullen de Baeye vã Todos los Santos. Doch so can different hier ooc in t' corte aengewesen worden. Alle schippers eñ stierliedẽ die deZee-vaert door experientie bekent is/nemen de voorsz windẽ en stroomen waer met het onderscheyt van de sonne/oft Somer eñ winter. Tegen de Lentẽ so reguleren haer alle schippers/als sy sy t' Canael tusschẽ Engelãt eñ Vrancrijc gepasseert zijn/dat se de Canarische Eylandẽ tusschen door loopen/eñ also Zuydelijc aen seylen na Cabo Verde,latende de Eylãden Westelijc van haer leggen / eñ alsoo om de kust van Guinea loopende na Baxos de S.Anna om boven den wint te comen. Nu indẽ Herfts-tijt en behoeftmẽ op dese dinghen so nauw niet te letten. Want als de Schippers de Eylanden van Cabo Verde ghepasseert zijn/soo stellen sy haren cours na de plaetsen toe/ daer sy wesen willen / ende seylen dan voor de windt de gheheele kust langhs ; maer sy moeten seer

 wel toe

wel toe sien/datse haere havens niet voorby en seylen: want ist datse om de Zuyt geraken/so zijnse van hare reyse versteken: so datse gedwongen zijn het lant be-Noorden hare Havens aen te doen / ende laten dan hare schepen daer alencxkens in drijven. Somma t'is een generale Regel langs de geheele kuste van *Brasilien*, te weten/als de Zuyder stroomen eñ winden waeyen / datmen dan be-Zuyden de havens/daermen wesen wil/ t'landt sal aensoecken / ende ter contrarie als de Noorder winden waeyen aen de Noort-zijde. Dit is goetgunstige Leser/het gene dat ick niet en heb connen na laten/alhier in plaets van een Voor-redẽ te stellẽ/als tot het grondigh verstant van dese Materie niet alleen dienstigh/ maer oock noodigh zijnde: Verhopende dat ghy onsen gedanen arbeyt int goede sult aennemen/ende letten meer op de saken selfs/dan wel op de eenvoudigheyt vanden stijl. De naeckte waerheyt is aenghenaem ghenoegh van haer selven/al en is sy met gheen ydele woorden opghepronckt/ voor de ghene die meer wetenschap/dan woorden soecken: Vaer wel.

N. V. G.

MAGALLANES
Rio de la Plata
ASUMPCION.
Horæ itineris.
MAR DEL
ZUR.
CHILI.
PERU.
Chica.
Patagones.
GALANES.
Tierra del fuogo
C. Horn
Estrecho de Magallanes
Straet le Maire
Staten Landt
I. de Bernevelt
I. des. Ilefonte
I. de Gonsalo
C. de S. Bartolome
Sebolt d'Werds I.
Serrayo Punt.
Tierra Baxa
RIO DE
LA PLATA.
Quiloacas.
Begas.
Marcaretas
ASUMPCION
Aßumpcion
Ciudad Real
Xaraes
Parana fluv.
S. Apolonia
Moroco tels
C. de S. Andres
C. Blanco
C. de Arenasgordas
R. de S. Anna
C. de S. Antonio
Baxos dos Ingres
Rio de la Plata
I. de Lobos
I. de Castillos
C. S. Maria
R. de S. Martin
R. Grande
R. de S. Pedro
BRASILIA.
Patoas.
Sierra alta
B: Taramandahu
MAR
DEL NORT.
S. Cruz de la Sierra
ASSUMPCION.
Rio de la Plata
Parana fluv.
40
30
50
40
30

wel t
datse
datse
doen
Som
filien, t
men d
aenso
aen d
niet e
te ste
leen d
onsen
op de
naecl
en is
die w

Beschrijvinghe der landen ende Straten van Magellanes, ende Lameer.

MAgellanes, also ghenaemt van den eersten Conquesteur/ begint aen het Meyr Ancud, ende streckt hem voorders also tot naer het Zuyden/ eñ wederom naer het Oosten door het lant van de Araucanen ende Patagons tot aen Rio de la Plata, voorder in hem begrijpende het Landt van Chica tot de Straet hebbende aen de Zuyt-zijde Terra del Fuégo tot aen de straet Le Maire. Van het boven-gheseyde Lac van Ancud, en zijn voorwaerts na het Zuyden / gheen meer plaetsen van Spaengierden bewoont/ dan alleen van Indianen, die sonder Steden met partyen tusschen het gheboomte haer onthouden. Dese natie schijnt vriendtschap te houden met de Araucanen, twelck Spaengiaerts vyanden zijn : den welcken sy lieden van ghelijcken niet en vermoghen. Eenighe willen seggen dat het Menschen eters zijn/ doch het en kan niet bewesen werden/ ende aen de navolghende Historie wel te speuren is : niet teghenstaende datse wel een hart ende wreet volck zijn/ die koude/ hongher ende armoede verdragen connen : eten meest rauwe kost/ ende en schijnen geenen Gods-dienst te hebben; haer metter jaght ende visscherie generende. Zy en plachten voor desen aen haer pijlen ofte wapenen gheen yser : maer alleen gheslepene steenkens te hebben : ende haer messen ofte snijt-gereetschap was mede van steen/ nu hebben sy t' gebruyc van yser leeren kennen : apparentelijc van de Spaensche tselve gecomen is. Wat belanght hare cleederen/ die zijn van vellen/ die sy maer over de schouders hanghen/ voorts naeckt ende barrevoets gaende / sonder op de coude te passen. Nu eer wy voorder gaen / sullen wy eerst alle de onbewoonde Baeyen ende Capen verclaren.

Als daer is ten Zuyden Lago de los Coronados R. de los Rabudos 15. ~~graden~~ milen verder als R. Sinfondo Cabo de S. Andrès op 47. graden / ten Zuyden van het Meyr Ancud daer aen volght Seperdio diego Galiego, Cabo S. Roman op 48. graden / daer dicht by is de groote Baye van Alcarchofada mede op 48. graden/ 40. minuten. Baya de los Reylo eñ Serrania daer by is C Corco, Zuytwaert is Baya S. Iuan op 51. graden. Daer oock leyt Cabo de S. Francisco: Alwaer eenighe Canales inloopen. Van daer

9. mijlen Zuyd-waert leyt het Eylant Campana, alsoo ghenaemt om dat het een fatsoen van een clock heeft: daer te Landewaert in eenighe Canalen loopen / Baya de S.Lazaro op 25. graden: heeft vijf oft ses Canalen. daer op zijn de los Euangelistos, Cab. de Vitoria, oft S. Salvador, op 52. graden/ende is de Noort-caep van de straet Magallanes. In de Mont van de Straet legghen sekere Eylanden / die elck een na sijn sin noemt. Cabo desseado is den Zuyt-hoeck van de straet/ aen wiens hoec mede eenige Eylanden liggē/by de Spaensche genoemt Archipelago, noch Zuydelijcker leggen Los Apostolos.

Nu wat voorder belanght de inwijcken oft ghebroocken / datter aen de Zuyt-zijde vande straet tot aen Cap de Hoorn oft straet van Le Maire streckt/is tot noch toe anders niet bekent als in dese kaerte te sien is: want de selve noch niet alle bevaren en zijn. Selfs werter by velen ghetwijfelt/ja by alle den ghenen/ die de straet Magallanes beseylt hebben/door de stroomen ende vloeden/ die aen de Zuyt-zijde in de straet vallen/dat het eenige Eylanden zijn/ in voegen als het hier neffens afghebeelt is: waer van elck een oordeelen sal na sijn beste verstant. Hier mede sullen wy voort varen/eñ verhalen wie de ghene zijn/ die haer lijf end leven met eenighe duysent Menschen in de straet te willen passeren/ ghewaeght hebben/waer datter ontallijcke veel gebleven zijn / die wy alhier van den eersten tot den lesten toe sullen vermelden.

Verhael van alle de ghene die de Straet ghepasseert hebben.

Fernando Magellanes. is de eerste die de selve straet eerst ontdect ende door geseylt heeft/ende de straet desen naem gegevē. Is Anno 1519. den 3. October uyt Spaengiēn t'seyl gegaen na de kustē van Guinea, ende alsoo voor de wint tusschen de twee Tropicas nae Brasilien gheseylt / ende alsoo Zuydelijck de kust langhs ghehouden / in Rio Genero ververschende: ende de reyse aldus vervoordert tot Rio de la Plata om versch water/versoeckende voorts Zuydelijcker alle Capen ende Baeyen, om een doorganck te vinden/ vertoefde in een sekere haven/om den Winter te passeren/so dat hy den 27. November 1522. in de Straet gecomen is/ ende met goeden voorspoet geraeckt is tot in de Zuyt-zee/ende voorders den Werelt-cloot om te seylen/ hebbēde nochtans veel ellende eñ tegenspoet geleden/

den/

den/lang om te verhalen / ende hy selfs in een vande Oost-Indische Eylanden doot ghebleven.

Don Gutierres Carvajal, Bisschop van Plazencia met consent van de Keyserlijcke Majesteyt sant naderhant 4. schepen/ om de selve straet te passeren/die de kust van *Brasilien* langs seylende / Anno 1523. daer is gecomen: maer door stercke tempeest aldaer van malcanderen gheraeckt / ende die vande voorseyde schepen teghen het Lant aen stucken ghestooten zijn. Het vierde schip wederom keerende/bevont sijn mede-gesellen op t'lant/heel desolaet staende / en haer toe roepende/doch de Capiteyn en heeft se niet willen innemen/om dat het schip ende de provisie al te cleyn en te weynigh waren tot sulcken grooten aengaende reyse / met soo veel volcx: hebben de selve aldaer te lande ghelaten / soo datter noyt meer tijdinghe van ghecomen is:ende zijn selve de straet uyt geseylt na Peru,end arriveerden in de Haven van Lima,daer het schip/ ende de mast tot memorie wert opgherecht.

La drillero Capiteyn heeft upten last vanden Vice-roy van Peru de selve straet willen beseylen van de Suydt-zee af/ de selve ghevonden hebbēde/is hy daer iu gevarē tot dat hy de Noort-zee in t'gesichte creeg:doch door onweder so keerde hy wederō na Lima,de straet alleen met het ghesicht doorgetrocken zijnde/so hy verclaerde.

Fray Garcia Generael vande Vloot van Keyser Karel, Anno 1525. in Julio is uyt de Haven van S.Lucas in Spaengien t'seyl ghegaen / sijnen cours nemende nae *Baasilien*,ende soo voorts nae de straet Magallanes,daer hy den 18. Januarij/Anno 1526.in raeckte : maer worden door storm ende windt wederom te rugghe ghedreven / nae de Baeye van S.Cruce , daer onder het volck in eenighe disordere raeckte / niet teghenstaende / zijn sy den 8. April wederom de Straet in ende door gheseylt / soo datse den 1. Junij in de Suydtzee quamen/daer sy grooten storm creghen/ende werden so verstroyt/datse den Admirael verloren/ende noyt meer en saghen: zijn alsoo na de Moluquen ghevaren/ende aldaer ghearriveert.

Sir Franciscus Drieck seylde den 13. December/ Anno 1577. uyt Enghelandt / van Pleymuyde langhs de kust van *Barbarien* , ende Cabo Blanco, naer Ifla de Mayo,ende Santiago, daer hy de Spaensche een schip ontleende : ende alsoo voort naer Ifla *Brava*, ende de Brasilische kust/

tot Rio de la Plata, ende Puerto san Iulian om verversschinghe: alsoo dat hy den 24. Augustij / Anno 1578. inde Straet Magallanes quam: ende passeerde de selve / dat hy den 6. December in de Zuyt-zee quam / sijn cours nemende na Chili, altijdts de kust langs: doende de Spaensche groote schade / veel buyt maeckende / van alle het gene dat in sijn vaerwater quam: ende alsoo voort na Oost-Indien, ende wederom na Enghelandt, de gheheele reyse af doende in 2. jaren / ende 10. maenden. Sr. Iohn Winter wesende van de Compagnie van den voorseyden Draeck is in de Zuydt-zee van hem ghedwaelt / ende door de straet wederom naer Engelant ghekeert / daer hy oock vroegher ghearriveert is.

Pedro sarmiento is den 11. October / Anno 1579. door last vandē Vice-roy van Lima uyt Callao de Lima uytghe seylt; doende groote moeyte in de Eylanden aen de Noort-zijde van de Straet gheleghen / om de Straet te vinden: soo dat sy ten lesten ghedwonghen waren t'Zee-waert in te setten / daer sy door tempeest van malcanderen raeckten. Also dat sijn Vice-admirael niet weder by hem en quam: maer raeckte Zuyt-waert / ghelijck het na verclaert sal werden. Den Admirael grraeckte na veel moeyte inde straet / om te sien wat gheleghentheyt datter moghte wesen van passeren. Bevont in de alder-enghste plaetsen / datmen de selve naer het Canon / soude connen bevrijden / op datter geen / Sr. Draeck, ofte andere meer en souden passeren / om hare Gout-schepen te beschadighen. Dit over al wel afghetepckent hebbende / is inde Noort-zee ghecomen / ende na Spaengien ghevaren / om den Coninck van alles te adverteren.

Fernando Lamero, sijn Vice-admirael ontdeckte de ander Straet die van Iacob le Maire ghepasseert is. Als volgen sal / end keerde wederom nae Lima sonder de Straet te connen vinden.

Don Diego Flores de Balde, is Anno 1582. uyt reden als voren geseyt is van den Coninck uyt Spaengien geseylt met 23. Schepen / met ontrent 2500. menschen / met een nieuwe gedesigneerden Gouverneur van Chili, daer onder ontrent 500. soldaten gerekent / die in Nederlant ghedient hadden / met Vrouwen / om in de Straet te peupleren; hadden ooc alderhande Materialen tot opbouwinghe van een stadt: ende den voornoemden Sarmiento was daer over Gouverneur ghedeclareert: maer eer sy in de Straet quamen /

men/vergingen diverſche ſchepen op de Abreojos, ende t'volck ten leſten de Strate aen ghedaen hebbende / begonnen een ſtadt te bouwen inde meeſte enghte/ die ſy noemden S. Philiphe, begonnen Anno 1523. alwaer ontrent 400. ſoldaten bleven / met eenighe Vrouwen/ende de reſt van de Vloot troek voort na Chili. Maer deſe miſerabile menſchen leden ſulcken armoede ende ellende/ alles wat ſy hadden op-terende / ende alle daghen door koude/ hongher / ende onghemack verminderende: want de Winter quam voor handen/eer haer ghezaeyde uyt moght comen: daer beneven en derften ſy niet uyt hare Fortreſſe gaen / om de Patagonen, die daer ontrent woonen/ſoo datſe ſoo vergingen/datſe ten leſten hare dooden niet en conden begraven / ende deſe miſerije duerde by de vier jaren/ten leſten niet meer als 25. mannē overgebleven zijnde / hebben haer op den vlucht ende tocht na Rio de la Plata begheven/ende haer ſtadt den Indianen ingheruijnt / die aldaer veel wapenen ghevonden hebben/die ſy naderhant geleert hebben te ghebruycken.

Sir Thomas Candiſch is Anno 1586. uyt Pleymuyden van de Enghelſche kuſt afgheſeylt: den ouden cours / te weten de hooghte vanden Tropicos, ende ſoo over na Braſilien ſtekende/ zijn in Januario Anno 1587. naer lang martelen ende groote armoede/ zijnde 7. weken doende/om de ſtraet gepaſſeert: ende vonden aldaer als voorſz. is de Flip-ſtadt ſonder volck/ende het gheſchut inder der aerde begraven/het welck ſy ontgroeven ende met haer namen: ende int uytſeylen vande ſtraet vanden noch een Spaengiaert alleen/ die vande voorſeyde 25. afghedwaelt / ende den Indianen ontweken was: namen hem mede: hadden oock aenranſinghen van Indianen, meenende dat het Spaenſche waren/ bleven aen weder zijden ettelijcke doot: alſoo haer reyſe continuerende/maeckten grooten buyt in de Zuyt-zee/ghelijck 't ſijner plaetſen verhaelt is/ende quamen door de Moluques, ſoo datſe na 25. Maenden ſeer rijckelijck gheladen in Enghelant wederom aen quamen.

Tomas Cnades meēde voor de tweede reyſe om de ſtraet te paſſerē/ de ſelve wederom uyt Pleymuyden, Anno 1591. Auguſti 26. met intentie/als voren om de Straet te paſſeren met drie ſchepen. Nam ſijn cours langs de Braſiliſche kuſt/daer hy S. Vincente in nam/ ende plonderde/ververſchte aen Porto Deſire, Eer ſy daer quamen keer-

de haer Jacht wederom na Engelant/de twee resterende schepen voerē de straet in tot Cabo Frowart: Maer werden vandē stercken wint wederom gedreven: Also datse na lang verdrietelijckē arbeyt/wederom aen Porto Desire geraecten/daer Sir Candes van het ander schip verdwaelde: treckende na Cabe de Bonne Esperance. De andere meynde al even-wel de Straet te passeren / als sy oock deden: maer met groote armoede/in de strate selfs aengeranst zijnde van eenige inwoonders/quamen niet te min in October/ Anno 1592. in de Suyt-zee: maer na eenige dagē werden wederom tegen haren danc in de straet in gedrevē/ met sulckē afgrijselijckē snelligheyt/datse in 6. uren/23. mijlen spoeyden. Aldus zijnse wederom allencxkens in de Noort-zee geraect/ eñ in Engelant gearriveert/met verlies van veel volcx.

Sir Hauquens is Anno 1595. de straet gepasseert/ door storm ende wint/ wel 3. graden bezijden de straet ghedreven/daer hy wel eenighe Eylanden ghewaer is ghewordden / maer gheen vast lant/ende heeft hem na de Chilische kust begheven / soeckende goeden buyt te maken.

Iaques Mahu, Simon de Cordes. ende Sebald de Weert, zijn Anno 1598. den 27. Iunij/uyt het Goe-reetsche gat / ofte de Mase t'zeyl ghegaen/ nae de straet/eerst na de kust van Guinea, ende Cabo de Bonne Esperance, eñ de Brasilische kust langs/zijn alsoo op dē 6. April/ an. 1599. de strate in geseylt/ met een droevige intocht: want het wasser winter met veel stormen/diergelijcke noyt gesien en warē. Want t'water vloog haer over de stenge/de schepen verdwaeldē van malcanderen: so datter maer twee by een/ja somtijts maer een alleē swermde. In de Suyt-zee zijnde/werden wederom in de straet gedreven/eñ versleten daer also 9. maenden inne/Sebald de Weert is met sijn schip wederom door de straet in Nederlant gekeert eñ gearriveert. Simon de Corde, heeft hem ten lesten met twee schepen in de Suyt-zee begheven / die niet langhe by een en bleven/is langs de kusten gevaren/ende grooten buyt gemaeckt / met eenighe sterckten van de Spaensche in te nemen: waer over de Arauzanen hem tot een Coninck wilden maecken / ende is naer Dato in Oost-Indien ghecomen. Sijn ander schip daer Dirck Gerritsz op was/is mede na veel moeyten langhs de kusten van Chili ghecomen / aen de Valdiuia, van de Araucanen overvallen / ende 23.

Man af-

Man afgheslaghen / meenende dat het Spaensche waren : ende na dato tot Valparayso ghevanghen. Desen vandt Olivier van Noord in de strate Magallanes, doch hy en conde den selven niet volghen/ om in syne Compagnie te blijven. Wat belanght den Admirael Mahu, ende syn ander schip / zijn oock van malcanderen versteecken / quamen wederom by t'Eylandt La Mocha met vreughden by malcanderen/hebbende middelertijt veel volcx verloren. Doe ververscht hebbende/ zeylden voort na Oost-Indien, alwaer sy arriveerden.

Olivier van Noord Anno 1598. den 13. September trock uyt de Mase met 4. schepen / nae de kust van Guinea, ende alsoo de Brasilien langhs/nae de Straet van Magallanes. Daer sy den 5. November/ Anno 1599. in quamen/ende vonden aldaer noch het schip van Sebald de Weert, de welcke haer niet volghen en conde/ende moest wederom keeren den 29. Februarij/ Olivier is door de Strate in de Suydt-zee ghecomen/ende alsoo na Oost-Indien ghesevlt.

Ioris van Spilberghen is Anno 1614. uyt Texel ghesevlt met 5. schepen nae de selfde strate/nemende sijnen cours de Brasilische kust langhs/verloor eenigh volck in Isle Grande, boven S. Vincente, ende verbrande eenighe suycker Molens aen S. Vincent, also voort seylende/zijn den 27. Martij/Anno 1615. de Strate inghesevlt / een Jacht van dese voorsz. vloot heeft conspiratie gemaeckt/ ende is te rugge gheкeert/de andere zijn op dẽ 6. Mey in de Suyt-zee gecomẽ/hebbẽ daer vãde Spaensche, 3. Galioenẽ indẽ gront geschotẽ/eñ eenige plaetsen vã Chili, Peru, eñ Nueva Espãna aẽgeranst eñ in genomẽ/eñ also na OostIndien geseylt/eñ met grootẽ voorspoet int vaderlãt gekeert.

Don Iuan de More is Anno 1618. in October van Lisbona met twee Carveelen na de straet Le Maire gevaren/om die te besichtigen/uyt oorsake vande geruchten die daer van gingẽ. Heeft die gepasseert/eñ door de Magallanische wederom gekeert van het Westen na het Oosten, ende ten lesten/anno 1619. in Spaengien ghearriveert.

Dit zijn alle de Zee-ridders/die mijns wetens de strate Magallanes ghepasseert hebben. Om nu cortelijck te seggen/wat inde ghemelde strate te vinden is/dẽ overvloet van Vivres en sal ons daer niet op verleckeren/want daer niet en groeyt noch en bloeyt/daer de Menschen van Europa het leven by souden connen houden/oft het moest door een middel zijn / die tot noch toe niemanden bekent

 en is:

en is: niet tegenſtaende ſoo comender menſchen by menighteu/ die ſchijnen van de Noort-zijde met hare Canois de Straet over te roepen/om aldaer te viſſchen/ofte voghelen te vanghen/ofte beeſten te jaghen. Dit is alle die neeringh die daer omme gaet. Daer wert in de Straet ſeer goeden viſch gevangen / veel moſſelen / ende Oeſters ; daer in ſommighe Peerlen in ghevonden werden / doch weynigh. Daer zijn veel Pinguyns, een ſoorte van water-voghels/die haer op de Eylanden houden/ende gaen alſoo over eynde/dat men ſoude meynen of het cleyne mannekens waren/neffens andere ghevoghelten meer.

Wilde boomen zijn daer in menighte/maer geen/oft weynigh vrucht boomen. Daer werter eenen gevonden/ wiens ſchellen ofte baſten Wild Caneel gheheeten wort/om datſe in den mont heel ſcherp zijn/maer achten nochtans datſe van cleender weerden zijn/om dies wille dat alle die ghene dieſe gheſien oft gheproeft hebben/ weynigh profijt daer mede weten te doen : al iſt dat Don Iuan de More/eenighe der ſelver in Spaengien ghebracht heeft/die om de nieuſ-gierigheyt dier vercocht zijn/daerom en is haer cracht niet te grooter. Daerom zijn noch eenige cleyne boomkens met roode beſyen/ende ander boomen. Item eenigh kruyt/als Peterſelie/ 'twelck gecoockt goet is teghen ſcheurbuyck/ofte waterſucht / daer is oock een ſteyl ende hoogh ſteen-achtigh gheberghte/Winter ende Somer met ſneeu bedeckt.

Inde Strate zijn de navolgende Eylanden en Baeyen, van de Zuyt-zee beginnende I.de Sorlinges ende Selandia in de mont van de Zuydt-zee voort op de Noort-zijde van de Straet hebdy deſe platen/de Catholijcken Bay, Mauritius, Cordes Bay, Cabo forwaret, G.Draeck Olifiers Bay, Maſſel Bay, Pflips-ſtadt, P.famine Soomerbay, Pinguynen Eylanden, tweede ende eerſte enghte ende alſoo Cado Virgine de noort caep, nu aen de Zuydt-zijde van de ſtraet/zijn deſe platen/ voor eerſt C.Deſcada Beſloten bay Graef Henderick ofte Ridders Bay, S.Ioris Bay, B.de grande gento, Winter-gat, Wey-gat, Cabo de Orangie is een Zuyt ende Noort-zee.

Verhael van de ghene die de Straet Le Maire beſocht hebben.

De Straet Le Maire, leyt op 56.graden / ende is ten rechten alſoo ghenaemt/ als uyt de navolghende reden verſtaen kan worden/aen een zij-

een zijde stellende dat Sir Fancifcus Draeck naer het Suyden op 55½. graden geweest soude hebben/ ende aldaer sekere Eylanden gevonden/ die met naeckten bewoont waren/ ende de selve aen het Noorden omghesevlt/ ende alsoo voort tot La Mocha langs de kusten van Chili gheraeckt/ sonder verder bewijs.

Hernando Lamero wesende Vice-Admirael van Don Pedro sarmiento, is Anno 1579. van sijn Admirael ontrent de straet Magallanes Suyt-waert afgedoolt door onweder tot op 56. graden/ ende meer. Heeft sijn cours Oostelijck aen gheset/ ende bevonden/ dat het Zee-water veranderde van coleur / niet wetende waer hem dit vaer-water brenghen soude/ dan sustineerde dat het de Noort-zee was: ende is door verbolghentheydt der Zee-baaren/ ende oock om sijnen Admirael te volghen op de 52. graden/ ende voorders wederom te rugghe ghekeert/ na Callao de Lima, verclarende dit voorsz. ghesien te hebben/ ghelijck Argenzola, ende Iosephus A Costa beschrijven.

Iacob le Maire is Anno 1615. Junij 14. met twee Schepen van Hoorn uyt Texel na Cabo Blanco, ende Sierra Liona ghevaren / alsoo oversteckende na de Brasilische kust/ langhs den welcken hy ghecomen is in Porto Desire, daer het eene schip verongheluckte. Niet te min is naer het Suyden voort gevaren/ ende den 24. Januarij/ Anno 1616. een Nieuwe Straet gepasseert/ gelijck sijn broeder Daniel die met hem was/ met dese woorden verclaert/ segghende/ den 23. Januarij/ tegen den avont saghen wy het landt / al eer wy t' selvighe vermoedende waren: waer over mijn broeder Iacob, die des nachts niet rusten en conde / die hy met veel sware overdenckinghen overbracht / soo is hy des morghens vroegh voor der Sonnen opgangh/ ooghende dadelijck naer het Westen/ ende wert ghewaer/ dat hem het Landt daer eenen inwijck thoonde/ welck na de Straet Magallanes zijde/ seer hooghe ende besneeuw'de Bergen waren: Alsoo haren cours ten Westen stellende/ met het diep-loot in de handt/ sonder grondt te vinden in het middel van dese kusten/ de hooghde genomen/ bevonden die op 56. graden te legghen na gissinghe vijf mijlen wijdt: ende alsoo door het vallen vanden stroom ende veranderinge van water werden gewaer/ dat wy in de Suyt-zee waren gecomen. Hebben alsoo eensamender handt God ghedanckt / ende alle levendighe zielen met een dronck Wijns ververscht/ ende eendrachtelijck goet gevonden/

C dat het

dat het lant/ twelck be-Noorden dese straet leght/Mauritius de Nassau gheheeten wert/ende het Zuydelijck Staten-landt, ende de straet na Iacob le Maire ghenoemt soude worden/ ende alsoo noch eenighe Eylanden vendende / gaven elck sijnen Naem: als Barnevelts-Eylanden, 50. mijlen van de Noort-zee in de Zuydt-zee / ten Zuydtwesten/ op 57½. graden. Ende seylden alsoo voort na Oost-Indien, ende noemden onder weghen een Eylandt Willem Schoutens, naer onsen Schippers Naem / met eenighe andere Circomstantien meer/die ghy hier na hooren sult.

Een wonderbaerlijck dingh/dat twee Zee-helden van diversche landen/den eenen uyt Spaengien, eñ den anderen uyt Nederlant / van so ghelijcke namen/also comen op een wit te schieten. Maer eer moet hebben / niet die het vogeltjen oft sijn nestjen siet: maer de hant die t'vanght oft schiet: want vele hebben wel yets gesien/ maer weynigh moets ghehadt/dat sy daer een straet souden comen ontdecken.

Don Iuan de More is Anno 1618. in October als boven ghesyelt van Lisbona afgevaren. Nemende sijn cours na Canarien, is overghesteken na de kust van Brasilien, in Rio Genero ververscht/sijn reyse vervordert. Also zijn sy ten lesten weynigh be-zuyt-oosten van de straet Magallanes te lande ghecomen: bevonden daer een seeckere Baye, die een stuck weeghs te Landewaert in liep/ ende wert ghenaemt Baya de S. Giosephe. daer inde de Capiteyn eenighe huyskens van Indianen vont/wiens inwoonders t'hooft langher waren als de mẽschen van Europa. Handelde wat met de selve / ende creegh sekere stucken Gouts voor out yser/also de Hollantsche stierluydẽ bedupt wert/die mede op dese Schepen waren / sonder voorder te vernemen oft daer Gout-mijnen waren/oft dat sy t'selve vande Araucanen verhandelt hadden/ofte vande Spaensche ergens ten buyte geeregen. T'geeft wat suspicie dat den Capiteyn den handel dreef. Watter af is sal den tijdt openbaren. Alsoo dese plaets verlatende / zijn Zuydt-oost ghevaren/het Landt in t'ghesicht houdende/ tot datse de voorschreven straet ghevonden hebben/ als voorseydt is: De welcke voor by varende ontrent 25. mijlen/by de Oost-zijde van Staten Landt, om Paerden te vindẽ/is wederom gekeert/de Straet doorgeseylt/ende van gelijcken de West-zijde van t'selvighe Staten Lant 16. oft 18. mijlen beseylt / een Baeye

ghevon-

gevonden/daer oock volck gesien: maer is rouw/koud/en̄ bergachtigh Lant: Also ghekeert na Cab. de Horn, en̄ de straet Magallanes passerende/voorders in Spaengien ghearriveert. Voorders heeft het lant bevonden/ghelijck hier is afghebeelt.

Wat belanght haer gheleghentheydt / vruchtbaerheydt/ofte handel ende wandel/can in weynigh woorden beschrevē worden. Daer is weynigh geboomte/hooge besneeude Bergē/diepe Valleyen/ en̄ groot/hart volc: hebbende een omhangsel van vellen/en̄ gaen voorts naeckt: haer hutten zijn op staken ghemaeckt/ ende met riet ofte ruyghte bedeckt: hebben boghen ende pijl tot gheweer. Oock eenighe Canoas van Leer / ofte basten van Boomen ghemaeckt / daer mede sy gaen uyt visschen. Daer zijn menighte van Walvisschen/de welcke Le Maire ende de More by hare schepen ghecomen zijn / sonder haer eenighsints te misdoen / hoewel sy niet en waren sonder groote sorge. Aen het Lant ende op de Eylanden zijn veel Pingnijns ende andere Voghelen. Daer wert oock Cabelliauw / en andere goede Visch ghevanghen : wat het profijt ofte voordeel belanght dat dese Straet gheven kan / sal de ervarentheydt leeren. Want naer aller Stier lieden oordeel sal de Vaert ofte Reys door dese straet / in minder tijdt na de Moluques connen ghedaen werden / als langhs Cabo de bonne Esperance, daer wy na gheleghentheyt af spreken sullen: ende laten dese straet voor t'gene datse is. Niet tegenstaende sullen de Namen der Eylanden ende Cab en verhalen / als wy van de voorgaende plaetsen ghedaen hebben.

I. de Diego Rainires van D. I. de More also genaemt/ en̄ is gelegen op 57. gradē daer ontrent menichte van Walvisschen zijn/ 25. mijlen Oostelijc leyt Cabo de Horn op 57. gradē en̄ 20. mijlē also van I. le Maire genaemt na de stadt Hoorn/daer leggen eenige Eylandekēs voor 6. mijlē na de Noort-oosten leggē de Eylandē vā I. de More ontdect I de S. Ilefonce en̄ I. de Gonsalo 18. mijlē suytoostelicker leggē Barnevelts eylandē

Straet le Maire op 55½ gradē/heeft aen de Oost-zijde Staten lant also genoemt na de Statē vande geunieerde prov. den suythoec is vā I. de More C. de S. Bartolome genaemt/dē West-hoec van dese voorsz. straet/is Mauritius lant genaemt na dē Prins vā Oraengien voorders volgt P. del Baey Susefo, C. de Ines, C. de Penas, B. S. George en̄ Entrado de Seba, en̄ C. de Oraengien, is den Zuyt-hoeck van de straet Magallanes.

Veel meer van de straet Magallanes te verhalen ende af te beelden/ dunct ons ongheraden/ vermits dat alle de ghene die dese ghepasseert hebben/ elck bysondere Caerten daer van ghemaeckt/ ende allẽ Caben, ende Eylanden bysondere namen gegeven hebben. Daerom sullen wy den Leser in gheen confusie brenghen / ende voort varen tot de Beschrijvinghe van het lant dat hooger aen loopt na Rio da la Plata: wiens ghelegentheydt in t'corte alhier verhaelt sal worden.

Cabo de Virgine op 52. graden/ 20. minuten/ den Noort-hoeck vande straet Magallanes is een slechten hoeck/ by de andere plaetsen te verghelijcken. Het vloeyter seer hooghe: want met alle ghetijden soo rijst daer de Zee meer als dry vademen / ende met den springhvloet noch veel meer. Het lant is seer kout/ ende onvruchtbaer. Van daer 8. mijlen Noordelijcker is de Rivier Rio de Gallego, ende noch 8. andere Rio de Santa Cruz. Van welcke Rivieren sonderlinge niet te schrijven en is/ dan alleen dat het intochten zijn voor de Matroosen/ om haer van water te ververschen/ ofte hout te halen. Daer loopen eenighe groote menschen in t'wilde/ die haer met jaghen ende visschen generen. Van hier voort 30. mijlen in 't Noort-Oosten leyt de Baye van S. Iulian, wiens zuyd-caep is genaemt Cabo de las Barecas, ende inden mont van de selve leyt een Eylant. Op de voorseyde Baeye en is anders niet dan eenighe vogegelen/ eyeren/ visch/ ende soet water/ so datter eenighe Zee-helden haer ververscht hebben. Item hier teghen over naer het Oosten/ 50. mijlen in Zee leggen de Eylanden van Sebald de Weert ofte Islas de Acencam, daer hy een Natie op vant/ die seer sober ende nuchteren zijn van leven / uyt oorsake datse gheen overvloet en hebben. Wederom aen het Landt comende/ 20. mijlen voorder langs de kust/ naer het Noort-Oosten/ leyt een Eylant Rutz genaemt: ende 10. andere mijlen Noordelijcker een ander Eylant Vigia, wel groen bewassen / met veel klippen ende Eylandekens in t'ronde/ daer een seer groote menighte is van Voghelen ende Zee-robben/ ja in sulcken abondantie/ datmen in t'voorby varẽ het geruchte van de selven/ van heel verre can gewaer worden. Aen de West-zijde van dit Eylandt is Rivier te Landewaert in streckende / doch onbequaem tot ververschinghe. Acht mijlen Noordelijcker is den inwijck ende Eylandt van San Dionisio, ende

10. mijlen

10. mijlen voorder de Spiciinck-Baeye, alſo genoemt om de groote ende menighte der ſpieringhen die daer ghevonden zijn gheweeſt. Heeft 2. Eylandekens I de los leones ende Ibſas de los Paxaros.

Porto Deſire leydt op 47. graden/50. minuten: heeft aen den Zuyt-hoeck een Eylant/ende is aen de Noort-cuſte hooger als aẽ het Zuyden. Het landt is wit/ſandtachtigh ende onvruchtbaer/ſonder boomen. Acht mijlen in Rivier opwaerts leyt een Eylant/daer groote menighte van Zee-robben/ oft om eygentlijcker te ſpreken/Zee-leeuwen op zijn/ende ſo vele voghelen/dat het aertrijc ſomwijlen met eyeren bedeckt is/gelijck Magallanes, Draeck, Candiſch, Olivier van Noord, eñ La Maire beſocht hebben. Daer en is geen verſch water/anders dan t'ghene uyt putten oft ſtil-ſtaende poelkens te Landewaert in ghehaelt mach worden. Oock woonen hier binnen s'lants/ende zijnder bevonden groote menſchen/van de welcken de Spaenſche die langs de kuſt van Chili woonen / menigh mael beſprongheu zijn gheweeſt. Zy zijn naer uytwijſinge van hare begraeffeniſſen / op doode lichamen twee voeten langher/ als andere menſchen ordinaires pleghen te zijn. Deſe menſchen ſchijnen eenighe ſuperſtitie te hebben: want ſy beſtrijcken hare lichamen/ja oock hare graven/bogen ende pijlen/die daer rontomme ſteecken met roode verwe. Men wert alhier geen andere beeſten ghewaer/als Herten ende Hinden met ſeer lange halſen/ met een menighte van Struys-voghelen ende andere vogelen/ ende de voorſz. Zee-monſters. Twaelf mijlen Noord-ooſtelijck van deſe/is de Punt ſan George, wiens Landt ſeer clip-achtigh ende bergh-achtigh is / by de Spaenſche ghenoempt Serrayo puntas, alwaer de kuſt haer dadelijck 25. mijlen na den Suydt-weſten keert.

Rio de los Camarones met twee Eylanden inden mont / leyt op 46. graden/ 12. minuten. Twaelf mijlen ten Noorden hier van daen leyt Cabo de S. Helena, ende Ancon de Sardinas, ende Cabo Redondo, tuſſchen welcke Caep ende de voorſchreven Rivier De los Camarones, zijn diverſche Baeyen ende inwijckẽ/daer de Indianen met ſekere cleyne ſchuytjens comen ee viſſcheu / ende ſoo haeſt als ſy yemandt van de Spaenſche gewaer werden/ſtellen t' aen t' loopen/oft zijnſe machtigh ghenoegh/ ſlaenſe doodt / ende begravenſe in haer buyck. Van hier 40. mijlen voorder ſo volght een Baeye ſo diep/datſe derhalven dẽ naem vã Baya ſin fondo, Baeye ſonder gront int Spaenſch/

gecregen heeft. Alwaer ooc anders geen Natie en woont als de voorsz. Patagons, Is een seer ruygh/oneffen lant/eñ heeft bykanst so veel namen gecregen/alsser opt schepen gearriveert zijn: daer en is niet veel te halen. Langs de Zee-cant over de 150. mijlen Noordelijck aen tot Rio de la Plata, ist anders niet als ondiepten/so datter gheen groote schepen en connen anckeren / om welcker oorsake datter oock weynigh wort bevaren / eñ watter bevaren wort/so en ist niet dan met cleyne Barcken upt Rio de la Plata, ghelijck als op Tierra, ende Rio Baxo, B. Anegada, Sant Andrés, S. Apolonia, C. de Arenas gordas, Rio de Sant Anna, ende Cabo Blanco. met die van Sant Antonio, welck den Zuydt-hoeck is van Rio de la Plata voorseydt / meest al leegh landt zijnde.

De Plaet van Magallanes ende Rio de la Plata, Beschrijvinghe van Rio de la Plata.

Rio de la Plata is een Revier/wiens mont aen de Zee-kant 40. mijlen wijt is/ende consequentelijc ooc den naem vande geheele omliggende provintie/ is geconquesteert inden eerstẽ/an. 1515. door Iuan de Solis, so datse eerst van sijnen naẽ genoemt werde Rio de Solis. Doch naderhant an. 1525. is Sebastiaen Gabot Engelsman /door aenporrẽ van den Commandeur Garcia de Loaysa, eñ upt laest vã Keyser Karel in de selve Revier getrocken/om aldaer een passagie te makẽ na de Moluques, het welcke niet geluckende/ is hy na 3. jarẽ wederom in Spaengien gekeert na dato/namelijc/ Anno 1535. so is het Lant door Peru de Mendoza bevolct/ende allencxkens vermeerdert: Wat de Naem belangt Rio de la Plata, sommighe willen segghen/ dat die sijnen oorspronck daer van gheecregen heeft/ dat de inwoonders zilvere eñ ysere plaetjens tot cieraet aẽde hoorẽ haddẽ/eñ silver munte gebruyctẽ: Andere nemẽ den oorspronc daer vã dat dese Revier de passagie soude zijn vã de Noort-zee na de stadt De la Plata, by den berg Potosi. Nu om liever vande gelegentheyt des lants/ dan van de Namen te spreken/so segghe ick dat den Noorthoec vã dese revier leyt op 35. graden/eñ genoemt is Cabo de S. Maria, eñ den Suyt-hoec Cabo de S. Antonio op 37. graden: langs wiens suytkuste legghen verscheyden inwijcken/ Baeyen ende drooghten: als daer

daer is Rio de Santos, Rio Ortiz, Mata Gorda, ende Buenos ayres: Alsoo dat het van Cabo de S. Antonio tot Buenos ayres, bedraghende 44. Mylen / een ruygh onbewoont lant is / daer noch daghelijcks Indianen comen / die der Spaenschen doot vyanden zijn / eñ wanneer sy dan een van crijghen / soo ist voor Sennor, bangh krijcken: want hy moet ghetroosten van haer lieden op ghegheten te werden.

Buenos ayres ghelegen inde Provincie Les Morocotos is ghesticht / als boven gesept / doch naderhant, wederom voor een wijle tijts ontvolct / om het volc opwaerts als na Assumpcion eñ Ciudad Real te gebruycken. Ontrent dese stadt ist een vruchtbaer lant van alle gewas / van Tarw / Mayz / Gerst / Erten / Boomen / eñ alderley boomvruchten / ooc ist overvloedigh van alderhande Vee / als Koeyē / Verckens / Herten / Hinden / Schapen / eñ principalijck schoone Peerden. Sommige van de inwoonders zijn Menschen eters / stout-moedigh / sterck / ende grof van postuer / ende en hadden voor eerst sonderlingh gheen cleederen aen / dan alleen een slecht omhanghsel van vellen / haer gheweer was een slingher / namelijc / een tou daer aen weder-zijden een steenen cloot vast aen gemaect: wisten ooc met pijl ende boogh seer wel om te gaen. Voor dese stadt leggen diversche drooghtē / so dat het daer sonder het loot inde hant seer periculeus om te varen is. Nu dat ymandt meenen mochte / dat hier ontrent geen andere vlecken oft dorpkens in souden zijn / is een groot abuys: want doorgaens hebben wy ghesepdt / dat over al by de vermaerde plaetsen veel cleyne ghebuerten zijn / jae dickwils by honderden / de welcke niet te nomineren en zijn / wanneermen de nacomelinghen / niet en wil bedrieghen: want men siet hedens-daeghs / so haest alsser een lant gevonden / ende in een groote caerte uytghebeelt is / dat andere het selve terstont in cleynder formaet brengen / ende door de veelheydt der namen dickwils de alderslechtste plaetsen uyt drucken / ende de grootste ende principaelste over thooft sien. Het welcke claerlijck bewesen can werden op desen wegh van Rio de la Plata na Peru, ofte na de stadt De la Plata, alwaer in diversche caer tē afgeteyckent zijn / de rustplaetse vā dē eenē dach tot dē anderē: eñ werdē vande meestedeel der gener die de caertē oft caert-boeckē gebruyckē / aengesiē als oft so veel steden warē die daer onder wege laghen: zijnde inder daet anders niet als Her-

 berghen.

bergen. Nu wel aen om in onse wijshept niet te verdolen/ sullen wy aen de West-zijde van dese Rivier op gaen / ende comen aen de Oost ende Noort-oost zijde wederom af / 6. mijlen ten Westen van Buenos ayres is de Rivier La Baranca, 6. andere mijlen verder Rio de las Conejas, noch wat verder Rio de Lucan, waer teghen over lept het Eylant I. de Mingos. Dese voorschreven Rivier ende Eylandt is met Indianen bewoont/ is een playsierighe Crontreye / daer de winter ende somer comt op de maniere van Franckrijck: maer in reghel-recht contrarie tijden/ so dat het in Franckrijck wintert/ als het daer somert/ daer wert Vee geteelt. Nu van I. de Mingos op reysende naer Assumpcion (het welck veel te water ghedaen wert met Barcken) 12. mijlen nae den Westen zijn veel stroomen/ die aen de Oost-zijde werden ghenoemt Parana, ende aen de West-zijde Rio de Palma, ende dese is de passagie die wy volghen/ so haest nu dese voorsz. Caneel gepasseert is/ ist eē schoone Revier daer midden in een Eylant gelegen is genaemt S. Salvador welck mitsgaders de Revier aen alle zijden vol palmiten seer cierlijck beplant is- De Revier heefe 12. mijlen langs veel cromten/ 50. mijlen voorder gaetse wederom rechter: heeft veel Eylanden ende stroomen/ die haer strecken na t'Oosten. De inwoonders werden ghenoemt Begas, een weynigh hooger aen volgen de Quiloacas, daer het Dorp Espiritu santo gheleghen is / ende daer oock eenighe Spaensche zijn. Also 14. mijlen voorder is een Tambo oft Herberghe/ daer noch een andere stroom na t'Oosten valt. Nu 15. mijlen van daer lept een cleyne fortresse Gabata ghenaemt / dienstigh voor de Spaensche om den wegh te bevrijden. Daer aen volghen de twee Natien Macaretas, ende Mepenes, die dese Revier Paraquay noemē die daer wederom 7. Caneelen heeft/ genoemt by de Spaenschen Las siete corrientes, Een van de dese ghepasseert zijnde / isser weder een schoone Revier met een fraey bewoont Eylant: het Lant werdt ghenoemt Assumpcion, alsoo oock de stadt / die daer inne gheleghen is. Hoogher aen zijn de Landen van Xaraes, ende voorts S. Cruz de la Sierra, daer in de beschrijvinghe van Peru af ghehandelt is.

Assumpcion eertijts Gurambare, 225. mijlen Noordt-waert van Buenos ayees, op weynigh min als 26. graden/ is gepeupleert/ als voorseyt / heeft een Gouverneur / die daer ghestelt wort van den Vice-roy van Peru, ooc een Bisschop/ een Domkercke met Cloosters eñ Godshuy=

huysen/ontrent 400. Spaensche Burgers/veel Vrouwen/ ende een goede quantiteyt van Mulaten, oft Mestische, neffens eenige duysenden Indiaensche contribuanten. Is een lustighe ende vruchtbare plaets/ so van inlandische vruchten ende vee/ als van alle ghewas/ dat daer uyt Europa ghebracht is. Niet wijt van daer zijn Koper/ ende Silver-mijnen/ daer sy haer veel mede gheneeren. Heeft over de 50. Dorpkens: alwaer in de sommige Spaensche opsienders ghestelt zijn op des Coninex incomen/ regard te nemen. Het is een moedigh volc/ zijn groot van stature/ ende goede krijghs-lieden/ welcker sommighe te voet/ ende veel te Peerde/ haer laten gebruycken na Peru, andere dienen voor werc-lieden. Is een overvloedigh ende volck-rijck lant: hebbende weynigh groote gheberghten/ naer het Westen tot aen de Cordilleras, welcke de grootste zijn/ ende van dewelcke dat het wel 200. mijlen af gelegen is/ namelijck van S Cruz de la Sierra, daer in Peru van gesproken is. Nu tusschen dese twee voorsz. en zijn gheen andere steden/ maer wel eenighe cleyne Dorpkens/ ende Herberghen/ om ter nauwer noot de passanten te accommoderen/ die met groote gheselschappen t'effens op trecken/ wanneerse van Assumpcion, na Peru reysen/ ghelijck als hier neffens afgheheelt is.

Ciudad Real de leste bevolckinghe van de voorsz. plaetsen leyt van Assumpcion 75. mijlen/ na den Noort-oosten by de Revier Parana, in een seer vruchtbare Contreyen/ daer veel Tarw/ ende andere Saden/ ende Boomvruchten wassen/ ende Wijn/ ghevende oock seer schoon Koper/ ende eenigh Silver/ doch wort met grooten arbeyt ghecregen/ ende eenighe mijlen verde met Peerden/ Muylen/ oft swarten/ na Rio de la Plata ghevoert. Want de Revier/ die die daer by leght is daer onvaerbaer/ ende dat van wegen datse door steenrotzen af comt schieten/ van soo hooghe als oftse uyt den Hemel quam vallen/ ende met sulck een helsch ghedruys/ dat men 't eenighe mijlen verd hooren kan: oock en kan daer gheen Vee noch mensch ontrent comen/ ende dat door den roock ende de dampen van t'voorseyde water/ welcke so dick zijn/ dat men den Watersprongh niet sien en kan. Voorders en zijn Noortwaert aen zijn gheen Spaensche Dorpen meer/ des niet teghenstaende/ so ister bewoont: maer hoe verre oft hoe naer/ is onbekent. Is dickwils onderstaen van eenighe Indianen, dit te ondersoecken/

D

soecken/doch t'is ondoenlijck gheweest / voornamelijck om dat sy diversche talen spreken/die met de andere gantsch niet en accorderen/eñ die haer tale niet en verstaen/daer levẽ sy mede/gelijck de kat met de muys. Somma / soo datter niet veel van te seggen en is. Niet te min weetmẽ dat het principale cieraet/dat sy om haer lichaem gebruyckẽ/ontrent 200. mijlen landewaert in/anders niet en is dan naeckt te loopen/oft s'winters een vel om haer lijf te hanghen / het lichaem gepickeert oft geschildert met diversche teyckenẽ. Hebbende in haer onderste lip oft kinne een groot gat/het welcke de knechtjens in hare jonckheyt daer inne gemaect wert/ op datse tot hare jaren comende daer in een steentjen oft een beentjen dragen connen / in de welcke datse ooc onderscheyt weten te maken/wat voor couleuren dat mans ofte jongmans behooren te ghebruycken. Voorts hebben somwijlen also een witten oft roodẽ ring om de ooge/met so een hoorn in de kinne/het welcke so vreeselijc staet/dat eẽ van dese groote monstreuse aensichten 1½ voet hooge met dolle pluymen om t'hooft verciert zijnde / eñ andere ruyghe veren om t'lijf gesteken na de Indiaensche maniere wel 25. bloeden op de loop helpen soude.

Nu dan wederom keerende langs de Noort-zijde na Rio de la Plata, maer het boven-geseyde gedruys van t'vallende water cesseert/maect het veel diversche Ey'anden met veel droogten/ so dat het daer is gelijck als een dool-hof: wiens getal ick voor dese reyse wel sal swijgen: eñ seggen alleenlijc dat ontrent 6. mijlẽ van het Eylãt De Mingos, eẽ seer schoone Revier/ is van sommige S. Iuan genaemt. End noch wat leeger R. S. Miguel wederom een andere kust met eẽ Eylant I. de Charetas, de welcke Revier genoemt wort na den eerstẽ ontdecker Iuan de Solis. Nu voorts om den selven cours na de Zee te vervolgen/so zijnder 12. mijlen Noort-oostelijc van Buenos ayres, twee Eylandekens/met namẽ I de S. Gabriel, leggende 6. mijlen vã de Noort-custe in Rio de la Plata, eñ 16. mijlen van daer na den Oosten is de plaets / daermen het silver scheept. Opoco is een kaep met eenige huysen om t'goed/dat van hooger af comt te schepẽ/ eñ principael het Stedekẽ Buenos Ayres is het veel ondieper. Daer teghen over leght I. de Fernando Ortiz. Wat Oostelijcker leyt Monte Vedio, daer het wederom Berghachtigh begint te worden/zijnde anders doorgaens een leegh Landt.

Daer

Daer werden daer ontrent oock veel entvogels eñ visschen gevangen: Tegen over legt I de Flores welc een playsierigh lant is: heeft een schoone Fonteyne/ eñ veel geboomten. Nu 16. mijlen naer Zee tegen over Isla de Lobos zijn noch sekere andere Eylandekens met namen I. de Palmas om de schoone Palmijten die daer op groeyen/ by de welcke noch een andere in gheleghen / ende heet I. de Maldoda, hebbende veel Visch/ Voghelen/ ende soet water.

Isla de Lobos is een Eylandt dat 4. mijlen af leyt van Cabo de S. Maria, ende wert alsso genoemt door diẽ datter een groote menigte van Zeewolven ontrent is: de welcke somwijlen aldaer sulc een geruchte maken/ dat de Schippers die daer op ancker liggen by nacht/ niet rusten en connen. Dit Eylandt is vol santheuvelen / onvruchtbaer/ eñ onbewoont. Wat voorder van dese streke meer te segghen is/ ende sonderlinghe van den wegh van Rio de la Plata, door Assumpcion na Potosi met den voor-verhaelden watersprongh/ ende de Herbergen die langs de passagie zijn/ sal in de by-gaende afbeeldinghe levendigh te sien zijn / als het met woorden in t'boeck soude konnen uytghelegt worden.

Nu sullen wy hier mede uyt het landt van Rio de la Plata scheyden/ ende gaen voorts naer onse ghewoonte ontdecken eerst langs de Zeekusten/ wat datter hoogher aen te vinden is.

Isla de Castillos op 34. graden/ 40. minuten/ leyt 18. mijlen van het voorsz. Eylant I. de Lobos, ende 15. van Cabo de S. Maria daer het lant wel 10. mijlen lanck hoogh ende Berghachtigh is / nochtans sonder veel boomen: ende daer nae wederom Noordelijcker aen ist een leeghe ende slechte kust. Nu wat in t'particulier belanght het Eylant voornoemt is cleyn/ ende Bergachtigh/ ende heeft aen de Suyt-west-zijde tusschen t'Eylandt ende t'vaste landt / een goede rede om te anckerẽ/ die genoemt wort Campimpardo. Voorts soo legghen daer andersints veel klippen ende Eylandekens rontomme. Teghen over op t'vaste lant zijn twee hooge Berghen: waer van de eene van verre haer vertoont/ als een sadel van een Peert/ ende de andere geheel ront: en van daer voorts so is de gheheele kust wel 9. mijlen langh naer het Noorden anders niet dan sandt: riff/ oft drooghten/ na de welcke volght Rio de S. Martin in een leegh santachtigh lant.

Rio Grande, anders R. de S. Pedra op 32½. graden/ is in het eerste incomen seer

 nauw/

naeuw: maer daer binnen comende verthoont hem soo wijt en Spacieux/dat sommighe als oft een opene Zee ware / haer in ghebeeldt hebben gehadt/datse daer een doorganck hadden tot in de Zuyt-zee. Doch wel ondersocht hebbende bevonden anders niet dan een Meyr/ghelijck hier uytgebeelt is in de Caerte / aen alle zijden zijn veel Revieren ende drooghten: ende onthouden sich daer ontrent Patoas, die een wreet volck zijn / loopen en jagen met groote hoopen/so datter niemant te lande en mach comen/oft hy moet sterck van Volck / ende wel gewapent zijn. Tusschen t'voorsz. lac/ende de Zee zijn hooghe Berghen gheleghen/en ghenoemt int Spaensch Sierra alta.

Baya Taramandahu leyt op 30. graden/ en wat Noordelijcker is Rio Ibeypetinhy, ende Arangu:, alle dry Revierkens van cleynder importantie/ die niet diep in t' landt en ghaen / ende dat door de hooghe gheberghten.

Rio Lagua, anders *Biassa* op 29. graden/heeft een Eylant ghenaemt/ I. de Reparo. Dese Revier incomende / ghelijckent beter een lac / dan een Reviere/hoe wel dat hy anders niet dan met cleyne schepen bevaren en kan worden. Hier comen somtijts eenighe Barcken van S. Vincente, om met de Indianen, die noch onder gheen subjectie ghebracht en zijn / haren handel / welck niet veel te beduyden heeft/te drijven. Voorders wat naer het Noorden/ soo volght Rio Opada, ende Rio Patoa.

Het Eylandt van S. Catharina op 28. graden / 10. minuten/is een schoon groot Eylandt/wel 1½. mijlen lanck/en heeft gheen andere rede als na t' vaste Lant: Aen de Zuydt-zijde van dit leyt noch een Eylandeken I. Arboreda ghenaemt: ende alsmen tusschen dese twee Eylanden is/so kanmen in de Revier Patoa sien/ende in de boght Tojuqua, daer noch andere cleyne Eylandekens in legghen.

Lanegada de Garoupas. op 28. gradē / is een schoone groote Baeye, heeft aen den Noort-hoeck Cabo de Mandivi, met het Eylant I. del Gallo, tusschen het Eylandt S. Catharina, in dese Baey ende de voorsz. Eylanden is seer goede ververschinge van provisien die de Indianen aen de schepen comen verhandelen/ēnde is de plaetse daer de schepen haer veel ververschen comen/die van Brasilien na Rio de la Plata seylē: Vijf mijlen van dese I. del Gallo, is het Revierken Rio Tayahugh, ende voorders meer Noortwaert een ander betere / die ghenaemt wort Tapuco,

worden

worden beyde niet veel bevaren.

Rio de S.Francisco op 26½.graden/heeft een Eylant aen den Noort-hoeck/ met twee andere Eylandekens noch daer by: Van de Revier af tot aen het Eylant La Cananea wort dese streeck genoemt de boght van Pernagua.

Pernagua is een boght/welcke een Eylant met eenige klippen heeft voor sijn kuste. Is een ruygh ende hoog Lant/daer niet veel te vangen en is/van visch ende vogelen. Is niet te min seer dienstigh om de schepen te bergen voor de quade winden/ die daer veel regneeren / ende voornamelijck inde Maenden/Mayus/Junius ende Julius.

Pirnapiacaba is een Provincie die haer uytstreckt van het Eylant La Cananea tot San.Vincente.

La Cananea is een Eylandt/ gheleghen op 25.graden/ 20.minuten / ende hier teghen over leydt de Baye van Cananea, daer dese Revieren in vloeyen : Rio A rarapia, ende Itacuatiara, die veel van S.Vincent besocht werden/halen daer eenighe boom end aert vruchten/ met Visch ende Vee.

Ria Vguaa op 25.graden/is een goede Revier/die by hoog water wel bevaren can werden: Maer de Zee baert daer so afgrijselijc/ ende principal by Oosten wint/dat de Spaensche geen moet en hebben om dien te bevaren/niet teghenstaende/dat hy hem al verd te landewaert in streckt: aen sijn Oever wert Suycker gheplant/ heeft veel Fruyten ende Vee. Voorts is de Revier van Vbahug, ende die van Tanhaen, dicht by Capivary.

Capivary is een Rivierken/ ghelegen ontrent 2.mijlen van S,Vincent, Daer wert ontrent veel Suyckers gheteelt: heeft oock veel Orangie-appelen, ende Limoenen, ende is wel bewoont met Indianen, de welcke meest onder die ghehoorsaemheyt van Spaensche zijn. Dese voorsz. kust/oft lant van Cananea, den Naem draghende van het teghenover gheleghen Eylant/dient tot een Lantschepdinghe von Brasilien ende de Landen voorsz. Precijselijc te willen ondersoecken/ hoe verre dat haer de limijten der Provincien uyt strecken/ die van de inwoonders selve/als meestendeel wilde / niet ghelimiteert en zijn/is ondoenlijck/ ende de andere die gheheel onder de Spaensche regeeringhe sorteren/als onder een Heere zijnde/ is onnoodigh/oock en maken de inwoonders daer van geen groot

onderschept noch werck/uytgesondert alle de Portuguysen, dien de Coninck van Spaengien alleen verghunt heeft in Brasilien ende den aencleven van dien te moghen handelen/ sonder dat het eenighe andere Spaenschen/ van wat Natie dat hy soude mogen zijn/ gheoorloft is aldaer te comen/ sonder seer goet/ ende pertinent bescheyt van syne Coninckliјcke Majesteyt: sonder welcke oft ghelijcke permissie ende consent/ datse oock in gheen andere deelen van West-Indien en moghen comen.

Beschrijvinghe vande Landen van Brasilien, Met hare Caert.

Dit Brasilien is gepaelt aende Suyt-zijde vande voorsz. landen van Rio de la Plata, de west-zijde de onbekende banen der Cariben, ende de Noort-zijde wilt Brasilien de Oost-zijde de Noort-zee.

Na dat C. Columbus in sijn derde reyse de kusten ende Landen ontrent het Eylant La Trinidad, ende Rio Orinoco ontdeckt hadde: soo wast buyten twijfel datter noch al veel Landen meer Suydt-waert henen ontdeckt soude werden/ gelijc als inder daet/ Anno 1500. het lant van Brasilien door Vincent Ranez Pinzon ontdeckt is geweest: ende in t'selvighe jaer voor Diego de Losie, als van ghelijcken Pero Alvarez Cabral door Fortuyne aldaer aenghedreven is. Want toegherust zijnde om naer Oost Indien te seylen/ wert hy door de Ooste winden onder de Baeye, de Todos Santos het landt kennende/ ende door dien dat het op een kruys-dagh ghesciede/ noemde hy de plaets daer hy arriveerde/ Santa Cruz welcken naem tot op desen huydighen dagh aldaer behouden wort. Den naem van Brasilien comt van het root Brasilisch hout/ het welck daer van daen comt. Nu om tot nader beschrijvinghe te comen/ sullen wy op onse oude maniere voort varen: en comen voor eerst aen S. Vincente.

San Vincente ende Santo, ghelegen op weynigh min als 24. graden/ ontdect ende bevolckt inden Jare als boven/ is seer playsant/ ghelijck den Leser verstaen sal/ is int jaer/ an. 1591. van Candisch in ghenomen ende verbrandt/ voor eerst een groote schoone Baye met een Revier aen de Suyt-west-zijde/ aen de welcke over d'ander zijde eenige Ingenois, ofte Suycker molens zijn met een Cappelleken/ daer de Opsienders ende de wercklupden de Misse gaen hooren.

Aen

MAGALLANES.

BRASILIA.

R. de S. Francisco
Baruaqua
R. Aracapia
R. Itacuahtiaro
I. Cananea
R. Uguaé
R. Ubahug
R. Tanhaaen
R. Capivari
S. Vincente
Santos
I. de Quemadas
I. de S. Sebastian
I. de Porcos
I. Grande
Morebay
Garatuba
Angra de Reyes
R. Tojoqua
S. Paulo
R. Genero
I. Maricari
P. Sacoruma
Casa de Pedro
C. Frio
I. de S. Anna
R. de Parayba
R. Sapoana
Tapomeni
Sierra Guaripari
Spiritu Santo
C. de S. Thome
Baya Hermosa
I. dos Franceses
P. de Taberon
C. dos Reyes
R. Doce
I. Meo
I. de Passaros
Mont des Pedro
I. Seca
Abrolhos
S. Antonio
C. Vobo
R. das Ilhas
R. Grande
R. Patipe
R. de Contas
Morro de S. Paulo
Baya de Todos los Santos
S. Salvador
Villa Vellia
R. Sacahug
R. Vermelho
R. Tapicura
C. de S. Antonio
C. de La Colour
Rio Real
R. Preto
R. Vasabares
Sergippo de Rey
R. de S. Francisco
R. de S. Miguel
R. de S. Antonio
Pernambuco
S. Maria de Farina
R. Hermoso
I. Alexo
C. Mesohige
R. Estreno
Potaugo
C. de S. Augustin
Tapuyas
Tortugas
R. Aracabigui haja
R. Curu
R. Cangui
Povo de Siara
Coco
Propea
Parip Ubaranduba
R. Paripura
R. Laquariba
R. Upanema
R. Guarahugh
R. Pehambuco
Salinas Carvara tama
R. Guamara
Omarco
R. Pequelinga
R. Facutigo
R. Seupatumeri
R. Grande
P. de Torres
Peranges
B. de Tambanti
B. Trison
Punta de Pipa
R. de Granmartin
C. de S. Roques
P. Busio
Roque
Manguas
Blanco
Roco
Vigia
I. de Norhoho
I. Alcacaen
20
10
340

MAR DEL NORT.

onderschept n
Coninck van
den aencleven
nighe andere
zijn gheoorlo
nent beschept
ke oft ghelyck
dere deelen va

Beschr

Dit Brasilien is gepae
de la Plata, de w
Noort-zijde v
Na dat C.Columbus in
het Eylant La
buyten twijfe
henen ontdeck
het lant van
ende in t'selvi
Alvarez Cabral de
gherust zijnd
ste winden on
door dien dat
plaets daer h
huydighen d
comt van het
Nu om tot na
de maniere vo
San Vincente ende Santo,
ende bevolckt
den Leser ver
men ende ver
Revier aen de
eenige Ingenois,
daer de Opsu

Aen de Noort-zijde in t'ghesichte van S. Vincente is gheleghen de Stadt Santos, wel bewoont met Spaenschen ende Mulaten: daer veel Suycker molens ontrent zijn. Het welcke daer een groote Coopmanschap maeckt. Voorders so isser noch een Canons schote verder na het Noorden/een Eylandt daer een cleyne fortresse tegen over legt / om de passagie van Santos, ende het groote Casteel te bevrijden. Rontomme ister vol Valleyen/gheboomten/ende Bosschen/daer menighte van allerley Boomvruchten ende Aertvruchten zijn. Oraengien, Limoenen, Bananen, Mandioken, Pataten, ende soo voorts / al wat een Mensch tot lijftocht mach van doen hebben. Boven dit / soo hebben sy noch daer teghen over ontrent 10 mijlen in Zee drie vruchtbare Eylanden / ghenaemt I. de Quemades, daer menichte van Visschen ende Vruchten te halen zijn / ende te S. Vincent verhandelt worden. Dese voorschreven plaetse oft Stadt is tamelijck versterckt met hout ende Aerde / de Casteelen van steen. Behalven de aenstooten die sy van de Indianen dickwils lijden/soo heefter Spilberghen, Anno 1614. de voorstadt met de Suycker molens ende een Capelle afghebrant. Voorder de selve kuste Noort-oost vervolghende/so comter I. S. Marco, ende het Eylandekē Monte de trigo, ende 2. mijlen voorder de clippen Los Alcatraves die wel een mijle verde in Zee comen. Noch 2. mijlen langhs de kust voorder comende / eermen noch coemt aen t'Eylant S. Sebastiaen, zijn twee Eylandekens: het eene I. de Buyos, ende het andere I. de la Vitovia ghenaemt/behalven noch de boght van Garamunes.

I. de S. Sebastiaen op weynigh min als 24. graden / is een tamelijck groot Eylandt / heeft aen de Zuydt-zijde een haven Porto dos Castelhanos. Het Eylant is vol gheboomten / ende heeft goede ververschinge voor de Schepen. Van daer 5. mijlen voorder de kust vervolghende is I. de Porcos, also ghenaempt / om de menighte der Verckens / ende leght ontrent een half mijle van het vaste Landt/ d'welck seer hoogh ende Bergachtigh is/ dese bogen steken drie ofte vier dick boven den anderen uyt / den inwijck van de selve heet Vbatuba.

I. Grande op 23. graden/20. minuten/is een schoon Eylant/vol gheboomten. Neffens welcke noch twee andere Eylandekens leghen/

ghen/het eene I. Ypoya, ende het ander I. Iorgegrego genaemt: noch is oock aen de Noort-zijde een steenclippe/sonder veel gheboomte/ wit zijnde van der Vogelen mist. Hier ontrent wert Spilberghen eenigh Volck af gheslaghen: waer onder den Luytenant Francoys de Chena mede was / de welcke met veel doodelijcke wonden ghequetst zijnde/ wert na Baye de todos los Santos gevoert/ende ghevanghen ghehouden ende na veel avantueren soo is hy met een seer aerdighe prachtijcke ontcomen / ende na dato in t'Vaderlandt wederomme ghekeert/ende aldaer tot Capiteyn ghemaeckt/om op de selve Landen syn garant van syn verminckte hant te halen: welcke de ghene is/die door synen goeden raet eenighe aenslaghen ghevonden heeft/op die van Todos Santos te pracktiseren.

Angra de Rios ten Noorden van dit voorschreven Eylandt van I. Grande is een goede Baye, wel versien van Huysen ende Kercken: Is een seer steyl lant/daer nochtans in de Valleyen/ seer goede Suycker wast/ende voorts van alderhande inlandtsche vruchten/die wy hier na in t'ghenerael verhalen sullen. Wat Noordelijcker van de voorsz. plaets leggen twee Eylandekens I. de Bannanes, ende I. Cotis.

Het Eylandt Morebay is meer te Zee-waert in/ als de twee voorsz. makende met synen Oever ende de kuste van het vaste Landt de Noorder Canael om in Angra de Rios te varen. Wat Oostelijcker is Rio Toyoqua, ende Garatuba dicht by Rio Genero.

Al eer wy voort varen / van de verclaringhe van Rio Genero, soo sal ick tot beter verstant/alle plaetsen met A. B. C. aen wijsen.

A Is de Stadt van S. Vincent, rontom met houten palesaden versterckt.
B Is over de Revier/ daer diversche Suycker Molens ende een Cappel staet/die Spilberghen af branden.
C Is een cleyn Casteeltjen onlangs daer ghelegt.
D Is den Noordelijcken hoeck/ alsmen na S. Vincent vaert / daer oock een Reduyt ofte wacht is.
E Is een hooghten daer een Heremitagie op staet/daer men alle de omligghende plaetsen van ontdecken kan.
F Is de Stadt Santus versien met eenigh grof Gheschut.
G Is het Casteel daerse in tijt van noot/haer op betrouwen.

H Is een

S.t VINCENTE.
A
G
S. Vincente
Santos F
B
E
D
C
Canoo
H
Pe.u.al.Jangados

RIO GENERO.
S. Francisco.
H
G
F
flumen.
I. Monges
F
D
E
C
A
Rio Genero.
B

ghen/het eei
oock aen de
wit zijnde v
nigh Volck
Chena mede v
quetst zijnd
ghen ghehoi
aerdighe pr
wederomme
op de selve
len: welcke d
slaghen ghe
Angra de Rios ten No
een goede Ba
seer steyl la
ker wast/en
wy hier na i
van de voor
I.Cotis.
Het Eylandt Moreb
kende met s
Noorder Canael
Toyoqua, ende
Al eer wy voort v
tot beter ver

A Is de St
sterckt.
B Is over d
Cappel stae
C Is een cle
D Is den N
oock een Ke
E Is een hoo
de omligghe
F Is de St
G Is het Ca

H Is den mont vande Revier naer het Casteel daer oock een cleyne teghen-weer is.

Verclaringhe van Rio Genero.

A Is een steen-clip/het Suycker broot ghenaemt.
B Is het Casteel t'welck t'incomen bevrijt.
C Is het tweede Casteel.
D Is een cleyn Fort om te beletten datter by leegh water geen vyanden over en connen.
E Is het Eylandt daer het Fort staet/ dat de Franschen ghesticht hebben.
F Is de principale Stadt.
G Is het Kerckje van S. Cathalina.
H Is S. Francisco.
I Is des Gouverneus Huys / met ander treffelijcke wooninghen / voorts daer teghen over ist een Bergh-achtigh landt/in wiens Valleyen Suycker ende inlantsche vruchten wassen.

Hier moet de Caert van Rio Genero ende S. Vincente staen.

Rio Genero op 22. graden/ 50. minuten/is soo ghenaemt door dien datter de Portugijsen op den eersten dagh Januarij aen quamen/ hoe wel dat hy te voren by de Indianen gheheeten was Ganabara. Naderhant is dese Revier ghepeupleert ende bewoont ghewoorden van de Francoysen/die daer op een Eylant in de selfde/Anno 1557. een Fort gemaeckt hebben/onder t'beleyt van eenen Villegaignon, de welcke met een valschen schijn/van aldaer den waren Godsdienst te willen oprechten/haer bedroghen/ ende de stercke aen de Portugijsen over gegeven heeft/diese allenskens stercker ende grooter ghemaeckt hebben/soo dat het nu een stadt is met 4. Casteelen: waer van het eene aen het incomen/ eñ aen de Oost-zijde vande Haven ghelegen is/versterckt door de Nature selfs met eenighe omliggende klippen/neffens de welcke datmen van weder-zijden in seylen kan. Van daer ontrent een Canon-schoot dieper inde Baye leyt een Eylant/ het welcke aen den Suyt-west hoeck ghelijck is een Suycker-broot / op het welcke in het afdalen na den binnensten hoeck noch een Casteel gelegen is/ende

E is dit

is dit voorsz. Eylant aen de West-zijde soo dichte by het vaste landt gheleghen/datmen daer met een pols wel op soud connen springhen. Wat verder inde Baey leyt noch een ander Eylandt Monges ghenaemt/ alwaer eenighe Suycker-molens staen. Het heeft een langhe reest/ daer met hoogh water wel eenighe Barcken oft Canoën over connen varen: maer groote schepen moeten daer aen legghen. Voor de Stadt comen mede ghelijck halve Manen aen vier zijden/ende is met een Casteel ghefortificeert: daer is een Gouverneur/ende sommighe ander Officieren / soo Gheestelijcke als Wereltlijcke. Daer wert schrickelijck veel Suyckers gheteelt / van t'welcke het landt seer abondant ende vruchtbaer is. De Revier loopt een stuc weeghs te landewaert in/ende is langhs den Oever met Indiaensch Buyrtschappen bewoont/die de Portugijsen gheheel onderdanigh zijn / so in t'arbeyden / als haer in den Oorlogh te Water ende te Lande ghetrouwelijc by te staen. In dese Revier heeft Candisch sijn ververschinghe genomen/gelijck als oock doen meest alle de schepen/ die na Rio de la Plata voort seylen.

S.Paulo is een Vleck 12. mijlen te Lande-waert in gheleghen / daer veel Gouts gemijnt wert/ het welcke datse eensdeels te water / ende eensdeels te Lande in Rio Genero brenghen / daer het ghescheept wort/ende voorts na Spaengien ghevoert. Voor eenighen tijt hebbe ick uyt sekere ghevangens verstaen/als dat in de selve contreye noch ander mijnen van nieuws ontdeckt zijn gheweest. Daer is menighte van Vee/veel Catoen/ende groot gewas / van Mandioca, ende andere nootdruft.

I.Maricari zijn eenighe Eylandekens ghelegen na de Zuyt-oosten/3. mijlen van de Revier Genero in Zee: tusschen de welcke/ende tusschē de Noort hoec vande voorsz Revier legt het Eylandeken vandē Carbonckel. Het lant tusschen Rio Genero, ende Cabo Frio, welc een streec is van 30. mijlen/is alle hooghe gheberghten / die haer wel vier ofte vijf hoogh boven den anderen/ tot in de Wolcken toe verheffen. Tusschen beyden leyt Punta Sacoxeuma.

Cabo Frio op 22. graden/40. minuten/is leegher van landt/als het voorgaende / heeft aen de West-zijde een Baeye ghenaemt S. Salvador, aen wiens punt een Eylant vol geboomten gelegen is/ende aen den Oever van de selfde Baeye liggen sekere hooge steen-clippen / die seer verre

seer verre in Zee gesien worden/eñ zijn bekent metten naem van Casa de Pedro, hoe wel datter eenighe zijn/die door abuys geschreve͂ hebben / dat het soude zijn de Berghen van Esmerauden, om datse schrickelijcke en meest van verre blincken / alsser de Sonne op schijnt/daer-en-boven is noch in de selfde Beye een goede Sout-panne/daer de naest-gelegene plaetsen hare provisie van Sout connen halen. Eñ daer ontrent is tamelijcke verversschinge va͂ fruyt/Vee/Visch eñ Vogelen. Oock en woone͂ daer geen Portugijsen, maer te landewaert in/ zijn eenighe Indiaensche Dorpkens.

Ilha de S. Anna 3. mijlen vande voorsz. Caep, is een Eylant vol van Brasilie͂-hout/eñ heeft veel fruyten/als Oraengien ende Limoenen: Item veel Vee/Visch eñ voghelen: oock seer goet water tot ververschinge vande schepen: hoe wel datter geen menschen op en woonen/ die daer andersints met haer Praeuwen ofte Canoën wel weten te come͂/ om hare nootdruften te hale͂. Daer ontrent comen eenige droogten/voorders een weynigh hoogher aen langs de kust/volgt de Revier Parayba, die mette Canoës tamelijcken bevaren wort.

Cabo de S. Thome is den Oostelijcken hoec van de selve/leyt op 22. grade͂/ 10. minuten/alwaer het lant hem recht Noort-waert is strecke͂-de. Daer leyt oock een Eylandt/maer en wert niet niet veel ver-socht/om reden dat de schippers/de droogten van S. Anna te ver-mijden/meest alle in Zee steken. Noordelijcker aen soo volghen Rio Tapoana, ende Rio Tapomeni, al hoogh ende berghachtigh lant.

Baya Hermosa op 21½. grade͂/is ae͂ de Zuyt-zijde met Spaensche bewoont de welcke daer suycker vergaderen/hebbende eenige swarte͂ eñ Indianen tot haren dienst. Aen de Noort-zijde in de Bosschen ende Valleyen woonen oock verscheydene Indianen, die met de Spaensche niet en accorderen/ de welcke naeckt loopen/op hare hoofde͂ ee-nigh cieraet dragende van pluymen / oock sommige om het lic-haem/eñ beschildere͂ haer selve͂ met roode eñ witte verwe͂ so af-grijselijc als sy connen/plachte͂ een maniere te hebbe͂/bykants/ gelijcme͂ vande Schyten leest/om hare kindre͂ hartvochtich te ma-ke͂: want sy doen de selve op boome͂ ofte rotzen climmen/alwaer sy dan die soecken verschrickt te maecken / eñ by aldien dat het dan gebeurt dat sy van desen schrick van boven neder vallen eñ datse haer bezeere͂/ so slaen zyse voort doot/ende etense op. Heb-ben oock vreemde maniere͂ van danssen/ waerinne datse al bucke͂-

 de/ghe-

de/ghelijck neus aen aers op een been hippelen/de eene hant op een knie legghende / ende met de andere daer in clappende / soo dat het seer vreemt om sien is : met noch andere dinghen meer/ die hier na in t'generael relaes verhaelt sullen worden.

Ilha dos Franceses leyt op 21 graden/ 12. mijlen ten Noorden van Baya hermosa, is dichte by het vaste landt gheleghen/ende heeft veel Fruyt ende Catoen. Is voormaels oock ghepeupleert geweest vande Francoysen/daer het den Naem af gehoudē heeft, Wat Noordelijcker op den selven streeck is Sierra Guaripari ende Incui.

Espiritu Santo, op 20. graden / 10. minuten is een uytnemende groote Baeye: Alwaer aen de Noort-zijde/ghenaemt Punta de Tuberon eenige clippen ghelegen zijn/ende op de selve zijde ter half weghe de stadt eenen Bergh in forme van een Suycker broot/daer een Casteel aen gheleghen is/end aen de Noort oost-zijde de Stadt/die wel bewoont is/hebbende hare regeerders/eñ hare geestelijckheyt/ voornamelijc Jesuijten/ sy teelt veel Suyckers. Aen de Suytzijde van de Revier is een Dorp gheheeten Villa Velha. De Revier op/woonen veel Indianen, veel Voghelen/Visch ende Vee hebbende: oock wert daer veel hout ghescheept ende na Europa van daer voort ghebracht. Aen de Noort-zijde van Espiritu Santo coemt het gheberghte van

Pero Caom, ende noch wat voorder op 19½. graden Rio ende Cabo dos Reyes, hebbende een Eylandt Ilha de Repose ghenaemt by de geseyde Revier is goeden Ancker gront/ende goet water/ ende lijftocht te crijghen. Vier mijlen verder de kust vervolghende/comen dese Revieren/Rio Doce, Rio Circare ende Rio Pernipe, die niet van de grootste en zijn.

Abrolhos zijn sekere drooghten / die haer wel 56. mijlen verre in de Zee strecken/Oost-waert aen van het vaste lant: zijn gheleghen op 18. graden/ hebbende veel Eylanden eñ clippen/de welcke door dry Canalen beseylt connen worden. Den eersten Canael leyt tusschen het vaste lant/ende Ilha de Meo' de tweede tusschē dit selfde Eylant Ilha de Meo ende Ilha de Passaros. De leste ende Oostelijckse passagie leyt tusschen I. de Passaros ende Monti de S. Pedro, Ilha Seca, oft de Iesuijten zijn clippen die hier aen de Oost-zijde comen. De voorseyde Abrolhos zijn seer periculeus/ ende dat voornamelijc in de Winter/alsser stercke winden waeyen: so datter op verscheyde tijden

de tijden veel Spaensche schepen gebleve͂ zijn. Daerom als hy dese passagien passeren willen/ so neme͂ sy eerst met al haer volc het Sacrament,ende wanneer sy die ghepasseert hebben / bedrijven sy groote blijdtschap / ghelijck als by alle Iurnalen,soo wel vande Spaensche/als van de onse/te sien is. Aen het vaste lant/tegen over dese Abrolhos,zijn dese Revieren/te weten/Rio de Caravelas,R.Tanahem, R.Lucuru.ende R.Fraudes,met Punta de Curubabo. Aen alle welcke voorschreven Eylanden ende Revieren geen groote Spaensche vlecken en zijn/maer hebben alleen aen het vaste landt een deel Indiaensche Boerkens / die haer met Visschen geneeren. Hebben daer beneffens oock Vogheelen ende Vee. Doch weynigh Farina, wat verder na het Noorden is de Revier Torarac,ende Monte Pasqual, waer onder leyt een langen steenen riff / daer de groote schepen haer sonderlinghe moeted voor wachten.

Porto Seguro op 16½. graden/is een seer wel bewoont Vlec oft Dorp: hebbende sijne opsienders / soo wel Gheestelijcke als wereltlijcke/ met een seer goede Haven/waer inne de schepen van alle winden bevrijt leggen: want na de Zee toe zijnse beschermt door eenige drooghten ende Eylandekens/die daer voor comen. De Contrepe is vruchtbaer van Suycker,Gember,Pataten, ende Mandioken, het welcke een groote schat op brengt/wa͂t het wert met menighten in Barcken ende Canoën van daer na de omliggende stede͂ oft plaetsen wegh ghevoert. Dese stadt is eens van de Indianen overrompelt geweest/alle de Portugijsen doot gheslaghen/ de Vrouwen gheschoffiert / ende sommighe mede ghenomen:de Kercke daer sommighe haer meenden in te salveren / wert van de Indianen in brant gesteken/so dat meest alle de inwoonders om t'leven quamen. Het out Seguro leyt 3.mijlen Noordelijcker van het nieuwe: maer en is soo wel niet bewoont. Daer aen volght de stede van S.Cruz,hebbende eenighe huysen / ende Suycker molens. Waer teghen over de Eylanden/ ende de banck van S. Antonis haer in de Zee is uytstreckende. Wat voorder de kust vervolghende leyt Rio Bonhuquisape,ende Rio Grande,hebbende oock eenighe huysen. Dese Rio Grande comt diep uyt het lant: maer sijn oorspronck is als noch onbekent. Wat Noordelijcker zijn de clippen Vehoda,daer onder aen een Dorpken van Indianen leyt: ende soo wat verder Rio Patisie,daer het al seer hoogh lant ontrent is.

Rio das Ilhas is een Revier/aẽ wiens Oever een dorp leyt/daer sich eenige Portugijsen onthoudẽ/om de Coopmanschappẽ te vergaderẽ. Voor dese plaets leggẽ twee Eylandẽ seer wel met allerhande vruchten eñ nootdruften versiẽ. Aen de Noort-zijde vande Revier zijn eenige seer goede weyden/ doch niet veel: want het landt wert terstont wederom hoogh ende berchachtigh: niet tegenstaende/ so ist vruchtbaer van Suycker, Pataten ende Mandioques: want tẽ Noorden vande zede Martius, ofte Ilhas legt de treffelijcke Suycker-molen van Lucas Giraldez Portugijs, wiens gebouw so groot ende uytnemende is/ datmen die van verre in de Zee kan sien. Noorder vijf mijlen verder langs de selve kuste/ is Rio de Contas, die ooc sijne bysondere molens en logien heeft. Daer aen volght den inwijck Suaguaripe ende Camanu.

Rio Tingary is een Revierkẽ dat 10. mijlẽ van Baya de Todos los Santos af leyt/ uyt welcke Baeye dat het sijn beginsel neemt/ maeckende also een ofte meer Eylandekens: doch en is niet vaerbaer/ dan alleẽ met Barcken oft Canoën. Hier ontrent zijn verscheyden Suycker-molens. De Revier ghepasseert zijnde/ so volgh Morro de S. Paulo, ende alhier ontrent dese Eylandẽ eñ ruyghteñ onthouden haer noch al Indianen, die t'jock van de Spaensche niet aen nemen en willen: maer ter contrarie Señor somwijlen op sijn onversiens met een Beso los manos teghen sijn danck comen besoecken. Het is een stout en couragieus volck: ende werden ghenoemt Levantaos.

Baya de Todos Santos, ofte S. Salvador, is een seer schoone Baey, wel 3. mijlen wijt: ende gheleghen op 13. graden. Heeft in de midden een Eylant/ daer Suyckermolens op staen/ ende schoon fruyt op groeyt. Aen de Noordt-oost-zijde van dese Baeye is gheleghen de Hooftstadt van Brasilien, seer treffelijck/ ghelijck hier neffens te sien is/ opghebouwt. Alhier onthout hem de Vice-roy ende de Gouverneur/ met het opperste gerecht ende de Inquisitie/ om de Ioden inden toom te houden: Want so sy daer op gheen nauw regard en namen/ so ware den meesten hoop der Portugijsen in corten tijt voor Ioods bekent. Daer is ooc een Bisschop/ eñ eẽ Domkercke/ neffens een schole der Iesuijten, eñ veel andere Kercken en Conventen meer/ die alhier inde Figure met letterẽ van t' A. B. C. aenghetepckent zijn. De stadt is gelegẽ op eẽ groote hooghte/ so dat alle Coopmanschappen/ diemen daer inne gebruycken wil/ met

met wind-asen opgewonden moeten worden: waer toe dat sy dã sulckẽ eenen dobbelen wind-aes gebruycken/dat het een opgaet dewijl het ander af daelt/gaende met sekere sleden/ die op rollẽ gedreven worden / bykans even gelijck als de Schepen op menige plaetsen over de Dammẽ gewonden werden: uytgesondert dattet hier alles steyl af gaet/als van een dac van eẽ huys. Onder aen de watercant zijn de Packhuysen van sware goederen: welcke aldaer verpact/eñ verscheept werden : Te landewaert in/en heeft de stadt sonderling geen stercke van muerẽ oft wallen. Maer alleen hare Casteelen/Baterijen/eñ Flanckeringen die op de Haven responderen. Daer is een Cozijn geweest van eenen Gouverneur / die een Brasilische Vrouwe ghetrout hadde. Wiens Soon teghenwoordigh der Indianen Coninck is/ dien sy seer onderdaen ende wel gheaffectioneert zijn/ eñ alles uyt haer eyghene vrye wille/sonder eenigh bedwanck. Want hy heeft ghemeynlijck een Lijf-garde van drie ofte vier hondert mannẽ/ die hem noyt en verlaten/ so dat het schier onmoghelijck is/hem eenigh leedt aen te doen. Oock soo ontsien de Portugijsen dese Indianen seer / ende doen soo veel neerstigheydt om hare vriendtschap te onderhouden/alst haer moghelijck is / soo dat den Vice-roy selfs/als hy desen Indiaensch Coninc wilt aenspreken/hem getroosten moet int midden van sijn Lijf garde hem te commen vinden. Voorders wanneer sy ter Oorloge trecken/zijn sy dickwils over de 10. oft 12000. mannen sterck / alle vrywillighe die teghen de inlantsche Cariben, oft menschen-eters te velde comen. Sy plaghten oock selfs Menschen-eters te zyn / maer zijn daer nu van ontrent 50. Jaren herwaerts soo af ghewendt / datse daer groote Vyanden van zijn geworden: Hare wapenẽ zijn bogen/pijlen ende houte sweerden/daer sy meer ghewelts mede te doẽ weten/dan met slagh-sweerdẽ/sy beginnen als nu ooc pijcken te gebruyckẽ/ja selfs roers/eñ musketten/ende andere verstaelde gereetschappen/daer sy beter mede connẽ levẽ/dan in de Suycker molens te werckẽ. Nu wat hare maniere van oorlogẽ belanght/die bestaet alleen in den vyant oft met openbare ghewelt te vermeesterẽ/oft somwijlẽ te verrasschẽ/sonder veel subtile treken van Belegeringen/oft Fortressen te pas te brengen. Moorden eñ branden/eñ Barbarisch met den anderẽ te levẽ/is

 den ee-

den eenighen stijl/daer sy na trachten. Nu om onsen voorgenomen cours te vervolgen/sullen wy langs de selve Zee-kust wat Noordelijcker aen comen/ende spreken voor eerst van t'Casteel van S, Antonio, na dat wy cortelijck de aenwijsingen van de stadt Todos Santos sullen uytghelept hebben. Al eer wy voorder gaen/ soo sal ick u int cort verhalen de ver-overinge der voorsz. Stadt S. Salvador. ofte Todo los Santos.

Int jaer Anno 1623. den 2. December/zijn uyt de geunieerde Provincien t'seyl ghegaen/26. wel gemonteerde schepen / toegerust van de Heerē Bewint-hebbers der West-Indische Compagnie/onder t'beleydt van den Commandeur van Dort, Den Admirael I. Wilkens, den Vice-Admirael/ende meer andere Capiteynen ende Officieren/ nemende hare cours tusschen Engelant ende Franckrijck door/ wemende also naer de Canarische Eylanden/latende de selve op de slincker hant/op 30. graden legghen/ hare cours Suyt te Westen aen gaende/tot dat sy op den 28. Januarij de Eylanden van Cabo verde int ghesicht hadden/den 29. dese aendoende op 17. graden/ alsoo aen het Eylandt van S. Vincent haer onthoudende/ haer ververschende van alles dat haer ontbreken mocht / al eer sy ter plaetsen quamen als voorsz. is: soo is den Heer van Dort van de Vloot versteken/eñ is gearriveert in Siere Leone ghelegen op 8. graden aen de Africaensche kust/ende naderhandt in de Baey, te Todo los Santos by sijne Armade ghecomen. De voorgaende Vloot is den 12. April van S. Vincente wederomme t'seyl gegaen/nemende hare cours Suyt-suyt-oost / daer eenige tavades waeyden/ niet teghenstaende hebben alsoo ghespoet / datse in corte dagen de Linie ghepasseert zijnde/nemende 2. streecken minder/ghelijck offe naer S. Helena hadde willen seylen/eñ dat uyt reden der stroomen ende winden/als in beghinsel van dit boecxken gesept is/ den wint ende stroom van achteren in halende/al so dese Baey aen ghedaen / comende hare Vloot uyt den Suydt-oosten. Den 9. Mey also by Suyden de Baey gearriveert/ dadelijck de beraemde ordre van den Heer van Dort int werck ghestelt / al wast dat die van het Casteel van S. Antonio met het Canon schoten / soo en lieten sy niet naer hare interprijse int werck te stellen / te weten/ latende 3 schepen inde mont van de Baey stadigh over ende weer houden/ende andere 1. after het Eylandt Taperipe, om datter van achteren

achteren gheen Barcken ontslippen souden/voorts de meesten deel der soldaten werden op de schepen ghestelt ende met Sloupen tegen den avont/ tusschen S.Antonie ende de stadt te lande geset/de resterende schepen zijn ghesepylt tot by de stadt/ dicht onder een Baterij/leggende aen de rechte hant van het wind-aes/ dese upt de Baterij schoten seer dapper met het Canon/alsoo deden oock die van de andere by-leggende Casteelen. Dit alsoo eenen sekeren tijt gheduert hadde/ ende alsoo daer geen apparent en was/dese Baterije met schieten te dwingen/ so heeft den Admirael ende den Vijs-Admirael met andere officieren goet gevonden/met de schepen wat af te wijcken/ende de selve sterckte ~~niet~~ vast aen te grijpen/gelijck ooc inder daet geschiet is:want sy hebben 14. sloupen/elck met 20. cloeckmoedighe maets daer na toe gheset/ende metter haest onder het geschut/dadelijc met clampen/koevoeten/hamer ende naghels: alsoo elck sijn devoir doende/sonder te passen op het schieten van den vyant/de Portugijsen dese stoutigheydt siende/ klauteren den Bergh soo seer op/als de andere de Baterij op clommen/alsoo dat ontrent 10. ueren een trompetter alder eerst boven ghecomen is/langhende den Vijs-Admirael de hant aen/den tweeden man te zijn/alsoo meer andere dadelijck t'geschut vernagelt/niet aen siende dat se van boven upt de stadt gheweldigh met musquetten schoten/in middeler tijt deden die van de schepen allen moghelijcken vlijt met het Schut-geveert/om den vyant den cop te doen in treckẽ/ tot desen aenslagh quam het licht van eenighe Spaensche schepen wel te pas / de welcke door ordre aenghesteken waren. Dit alsoo beschickt zijnde/ de voorsz. helden zijn met de sloepen aen boort ghevaren/om den dagh te verwachten.

De voorschreven soldaten die te lande door gheheele smalle weghen/ tot op de hooghten by een Wacht huys sonder volck quamen/ dadelijc haer in slagh-ordre stelden/ ende marchieren also naerder voor de Stadt/daer het Clooster S.Benten leght/ daer sy dese nacht met goede ordere ende wacht haer quartier hielden.

Nu in middelertijdt het vluchten van Burgher ende Soldaten/ende krijten van vrou ende kinders wast als elck een dencken kan/ die opt sulcke verrasschinghe overcomen is/des morghens zijn de voorschreven Saldaten naer de poort ghemarchieert ende

F alsoo

also de stadt genitreert tot op de plaets voor des Gouverneurs Huys/voorders is goede toesicht ghenomen/ of daer geen hinder laghen in waren: Wat belanght de resterende Casteelen hebben selfs de sleutels in hare handen ghebracht / t'welck de soldatē vry wat dede haken naer den buyt/dit beschickt zijnde/ soo sagh elck een om wat te crijghen / alsoo dat in corten tijden elck soldaet een Joncker leeck/het schijnt datse vry wat heftigh int versteecken sijn geweest: want men vont op diversche plaetsen de tafel noch ghedeckt/ende t'ghebraet aen t'vyer.

Dese tijdinge de Matroosen vernemende/ zijn dadelijc in sloepen ende boots gevallen/ also dadelijck de onderste stadt aengetast ende elck een anders niet tot buyt makende als daer sy gadinghe in hadden. In middeler tijt so wert daer ordre gestelt om geen inwoonders die daer noch ghebleven mochten zijn/eenigh gewelt aen te doen/dē Vice-roy met de opperste Bisschop zijn in versekeringe genomen eñ na Hollant gesonden / dadelijc zijn over al posten gesonden om te vercondigē dat alle de gene die hare huysen Suycker-molens/Catoen handel hadden / ofte die het luste vry mochten binnen comen haren handel doē eñ haer geloof vry levē/hier op zijn dadelijc veel gevluchte binnen gecomē/om hare dinghen te redden/in corte dagē zijn de Bende Ruyters opgerecht/onder t'beleyt van Francoys de Seena om also de landen rontom te ontdecken: ooc de slaven eñ lant-luyden een ontsag te maken/ want t'heeft rontom dese Baey over de 24. Suycker-molēs eñ menighte Catoen boomen/daer veel menschen de cost aen gewinnē eñ het lāt populeus maect/in dese voorsz. stadt warē by de 900. huysgesinnē/over de 2500. soldaten ofte volc van wapenen. Dese stadt heeft een gesonde lucht/niet te heet noch niet te cout/altijt t'sy Winter ende Somer hebby de boomen met vruchten/als de eene rijp is/so bloeyet de andere/gelijc hier na geseyt sal werden als wy van vruchten spreken sullen. Nu keeren wy na Fernambuco ende het gene dat noch resterende is.

Verclaringhe van de voorsz. Stadt De todo los Santos.

A Is het Karmelijten Clooster.
B Is de Poort na t'voorsz. clooster.
C Is een Marckt van 600. passen lanck / daer de Iudianen hare waren

S. SALVADOR.
Villa Velha
S. Antonio
Baya de todos los Santos.
Tapesiepe
A
B
C
D
E
G
H
I
K
L
M
N
P
R
S
T
V

alſo de ſt
Huys/v
der lagh
hebben ſ
ſoldatē v
ſoo ſagh
elck ſold
int verſt
ſen de ta
Deſe tijdinge d
boots ge
elck een
hadden.
woonder
aen te do
keringe
poſten g
ſen Suy
vry moc
levē/hie
re dingh
recht/on
te ontdec
want t'h
nighte C
eñ het lā
huyſgeſ
ſtadt hec
t'ſy Wir
eene rijp
als wy v
ende het

Ve

A Is he
B Is de
C Is ee

waren vercoopen/ende heet Terrera.

D Is het Clooster der Jesuijten / met sijne gaelderijen achter over den bergh comende.

E Is het S. Franciscus Clooster.

F Is een diepte vol moes-cruyden.

G Is het Bisschops-huys.

H De Dom-kercke.

I T'hof van den Vice-roy.

K Het Ghevanghen-huys.

L Is des Gouverneurs huys.

M Nuessa Senhora de Iuda.

N Zijn twee kranen/oft wind-asen.

O T'clooster van S.Berta.

P Is een Heremitagie ende Cappelle van S.Thomas, wiens beelt/ Anno 1618 in sijn buyst hadde een clomp Ambers van 10. ponden/tot danckbaerheyt/datter sulck een menichte Ambers ghestrant waren.

Q Is de Cappel daer de Matroosen te Misse gaen.

R Is t'Casteel van S.Laurents.

S T'Casteel van S.Sebastiaen.

T T'Casteel ende Cappel van Tape sepe.

V T'Casteel van S.Theunis, oft S.Antonio.

Castel de S.Antonio is de Noort-oost-hoeck van dese voorsz. Baeye, is een seer hoogh ende ruygh lant: alwaer te landewaert in eenighe Heremitagien zijn/en daer beneffens eenige vierbaken/ als inde voorgaende afbeeldinge gewesen is.

Villa Velha leyt wat Noordelijcker aen/daer na volgt Rio Facahug, P.Passaria, Rio Vermelho, Cabo Colour, ende Rio Tapicuri, zijnde alle plaetsen van cleyne importantie / eenighe bewoont/ende andere onbewoont. De kust is ruygh hoogh lant: daer veel Visch gevanghen wert/ daer wert oock veel Brasili-hout gheladen / ende na de omleggende Havens wegh ghevoert.

Rio Real op 11½. graden/ is een schoone Revier / ende werdt nu seer bevaren: want sy streckt haer seer verre te Lande-waert in. Oock is hier 10. mijlen binnen s'landts een costelijcke Silver mijne ontdeckt: behalven datter oock diversche Suycker-molens staen: Voorders wert daer ooc ee menigte van alderley costelijck

 stelijck

stelijck hout ghehaelt/ende na andere plaetsen vervoert. Weynigh verder leyt het Revierken R. Prata genaemt: het welcke met gheen groote schepen bevaren en can worden: maer voor aen in den mont connen daer wel vijf oft ses anckeren.

Rio Vasabares op 11. graden / is een manier van een Baey met een Eylandt inden mont. Heeft voort rontom veel groote gheberghten/daer uyt eenighe waterkens vloepen/aen de eene zijde begintmen nu wat Suycker-riet te planten/daer wert oock veel visch ghevanghen.

Sergippo de Rey op 10. graden / 40. minuten / is een Revier met een Spaensch Dorp. Daer nu van 8. jaren herwaerts veel Suycker gheplant is/ende diversche molens ghetimmert zijn. Oock is het Suycker datter valt/seer goet. De beesten die daer veel zijn/connen daer seer wel tieren: want daer zijn seer schoone Valleyen. Daer wassen veel Cypressen ende het Brasili-hout in abondantie.

Rio de S. Francisco op 10. graden/20. minuten / is eenighsints bewoont/en̄ sterckt hem verre te landewaert in: heeft oock tamelijcke lijftocht/ende voor inde Zee een zandigh en̄ clippigh rijf/het welcke eenige mijlen verre langhs het strande loopt/ also nochtans datmen tusschen het vaste lant/ende het voorsz. rijf met cleyne Barcken varen can. Wat verder leyt de Revier van S. Maguel, en wederom wat vorder R. de S. Antonio op $9\frac{1}{2}$ grade̅/ alwaer het voorschreven rijf van S. Franciscus begint/ ende strect hem meer dan 20. mijlen Zuytwaert langs de kuste. Voort Noort-waert van de Revier S. Theunis zijn dese Revieren ende Haven. Voor eerst Camaragibi, Porto Caluo een tamelijcke Haven/maer cleyn. Rio de Huna, ende Rio Hormoso, voor aen steyl landt/maer innewaert plaet / ende vol geboomte ende Vee. Voorder is Rio S. tringhaino, ende daer teghen over het Eylant Ilha de S. Alexo op 8. graden/50. minuten/goet lant vol gheboomten so wel vruchtbare/als vruchteloose. Nu 3. mijlen vorder leyt Cabo de Mercahipe, ende Estremo, ende Rio Poyoqua, schoon steyl lant/alwaer inde Valleyen veel Suyckers wast.

Cabo de S. Augustin op $8\frac{1}{2}$ graden/ is den alder-oostelijckstẽ hoeck / van gantsch Brasilien: heeft een Kerckjen ghenaemt Nuessa Senhora de Nazareth op een hooghte gheleghen. Vier mijlen hier van daen / ende ten halven weghe van Pernambuco is/een Rivierken/ende heet Potange, daer het seer vruchtbaer van Suycker is/mits halve̅ datter oock

ter oock vele Suycker-molens staen.

Pernambuco ghelegen be-zuyden den Æquinoctiael op 8. graden/ heeft in het incomen twee Casteelen: want van het eene dat aen de slincker zijde is/ cleynder is/ legghende op eenen hoeck van een steenen rijf/ die ontrent een mijl langh/ ende 10. passen breet is: staende effen ende glat als een effen wal/ sonder dat hy na het Zuyt-ende wat laegher is/ also dat het Zee-water met den spring-vloet daer over spoelt. Achter desen steenen dijck blijven de schepen ghemeenlijck legghen/ tot dat het water vloeyt/ ende varen dan also een half mijle voorder daer de Reede is/ tegē over het Dorp Recive ghenaemt/ daer veel packhuysen ende logien staen/ waer achter een cleyne vaert/ die hem opwaerts na de stadt is streckende/ ende int midden van de selve Vaert leyt het andere Casteel Fort de Terra genaemt: het welcke niet teghenstaende/ dat het binnen s'lants gheleghen is/ soo can men t' niet te min van het andere Fort af sien: want tusschē beyde en leyt anders niet dan een duynachtighen wegh/ die ontrendt 50. passen breet is/ ende reghel-recht op de stadt aen loopt/ dewelcke op een bergh/ ende een cleyne mijle/ oft een uercken gaens van het voorseyde Dorp af leydt: wel bewoont en betimmert/ de grootste end schoonste plaets van gheheel Brasilien naest Toods Santos, alhier heeft den Viceroy oock een woonplaets/ dat hy oock somwijlen comt resideren. Voorts ist mede versien in t' Gheestelijcke/ soo met Jesuijten/ als met Monicken van andere Ordens/ ende in t' Wereltlijcke met verscheyden Officieren/ Boeck-houders ende soldaten. De plaets is van naturen sterck: want ghelijck hier nessens in de afbeeldinge te sien is/ het incomen isser so naeuw/ dat het van eenen die de plaets in heeft/ lichtelijc bewaert can worden. Daer wert een groote handel ghedreven/ van Suycker, Tabac, Root ende swart hout, Farinha, Gember, ende andere Fruytē veel. Dewelcke hier na te sijner plaetse verhaelt sullen worden. Den Noorthoeck van Pernambuco is Punta Cahari, noch 2. mijlen van daer na het Noorden leyt Paon Amarelho, een Revierken/ daer tamelijcke Suycker, ende Mandioca vergadert wort.

Verclaringhe vande aenwijsinghe van Pernambuco.

A Is de stadt Pernambuco op een hooghte gheleghen.

B Is

B Is een vaert/daer lāgs datse de waren met Canoën na de sche-
pen toe brenghen.
C Is den wegh ende spacie van het eene Casteel tot het ander.
D Is het Casteel genaemt Fortal.za de Terra.
E Is het Dorp Recive
F Is het Casteel op Punta de Marin.
G Is het steenen rijf.
H Is een Brasiliaens schip in hare tale Pezu, ende by de Portugijsen
Iangado ghenaemt.
I Is het Cappelleken Nuessa Senhora de Nazareth.
K Is de manier die de Portugijsche cooplieden houden/van te peerde te rijden/ende hare Huys-vrouwen vande slaven te laten draghen.

S. Maria de Farinha is een Vleck/dat 8. mijlen van Pernambuco af gheleghen is: heeft in t' incomen inden mont van de Revier een Eylandt/ Tamaraca. Daer ontrent in het landt valt Suycker, Farinha, ende Roodt hout: de kust die is ruygh ende rutsigh / ende periculeus voor groote schepen. Want van hier begint het rijf/ ende streckt hem tot op de hooghte van 6. graden/ so datmen tusschen hel selvige ende het vaste lant met Barcken ende Canoen varen kan: oock zijnder hier en daer veel Canalen die te Zee-waerdt in loopen. Noordelijck is het Recive, eñ de Revier Patatan bewoont met Spaensche ende Indianen. Van ghelijcken oock Cabo Blanco, daer 4. mijlen hier van daen gheleghen is.

Rio Parabay op $6\frac{1}{2}$ graden heeft een Eylandt inden mondt. Daer is een Spaensch Dorp/ het welcke in corte jaren seer vergroot en gepeupleert is/om de goede gelegentheyt van het Suycker datter in grooter abondantie wast/ als oock Catoen, Mandioken, Petaten, ende menighte van Oraengien appelen ende Limoenen.

I. de Manguas legt op 6. graden/ 8. minuten/voor de groote Revier Manguangapi, in den welcken oock invloeydt de Revier Rio Pughi. Op den Noorthoeck van dese Revier/oft om beter te seggen/Baeye, so leyt Bunta de Lucena. Ende $2\frac{1}{2}$. mijl verder naer het Noorden de Revier ofte Baeye de Trison ende wederom 3. andere mijlen verder langhs den selven streeck Cabo de Reques, daer hem de kust dan dadelijck naer het Noort-westen keert. De voorsz. plaetsen zijn meest alle be-

PERNAMBUCO
Mandioeken, beregt tot
Pata
ten
Annanas
Suycker moolen
K
A
A
D
B
C
E
F
H
Resif
G
I

B

C
D
E
F

G
H

I
K
pe
dz
S.Maria de l
is
Ta
ho
gr
to
en
zij
N
sc
hi
Rio Paraba
S
pe
gr
m
I.de Mangu
ga
N
Bu
of
da
na

le bewoont / maer met simpele gebuerten van Indianen ofte Mulaten, die haer generen met Suycker ende Mandioca te planten.

Rio de Gran Martin leydt 3. mijlen vande voorschreven Cabo de Roques. Daer is een Eylandt voor ghelegen/ te weten/ tusschen de Revier ende de droogthen / die Los Roques ghenoemt worden. Ses mijlen vorder langhs de selve kust is Punta de Pipa, wiens Baeye / Baeye de Tambanti ghenaemt is/ hebbende een seer ruym incomen/ ende bewoont met eenige Indiaensche Boeren. Noch 4. andere mijlen voorts is Porto Busio, Peranges, ende Porto dos Toros, voor alle welcke Baeyen ende Revieren leght de voorseyde rijf van Roques, daermen tusschen beyden met Barcken ende Canoen varen kan: maer gheensints met groote schepen.

Rio Grande, oock ghenaempt R. Poteingi is een schoone groote ende ruyme Revier/ daer oock een steenen rijf/ als voor Pernambuco gheleghen is: so dat het een Natuerlijcke stercke Baeye is/ doch niet veel bewoont / van weghen de Cariben ghenaemt Tapuyas, die der Spaengiaerden Vyanden zijn/ ende de selve somwijlen comen bespringhen. In alle het Lant van hierent af tot Cabo de Roques toe en is qualijck gheen versch water te crijgen: want oock en connen de schepen over al niet by comen na haren wensch. Voorts so zijnder langs dese navolghende Revieren ende Baeyen, te weten/ R. Siara, R. Seupatumeri, R. Facuatico, R. P. quelinga, alle van cleene importantie ende sonderlinghe niet bewoont.

O Marco is een kust langhs de welcke eenighe wooninghen zijn / hebbende hare Haven inde Revier Guamara, 36. mijlen Noordt-westelijck van Rio Grande. Twee mijlen verder leydt de Soudt-panne / Salinas de Carvaratama, daer gheen droogthen voor en leggen/ soo datmen daer sonder perijckel aen can comen. Alsoo de kust vervolghende / is Rio Pernambuca, Rio Guairihugh, Rio Vpanema, Rio Laquaribi, Rio Paripura, Vbaranduba, nevens de inwijcken Parip, ende Propea, 42. mijlen van de Soudt-panne voorseydt is Coco , daer by dat hem een cleyn Meyrken in het Landt maeckt / sonder dat daer eenighe Revieren invloepen: Het is een schrael ende heuvelachtigh Landt / het welck vol wilde Beesten ende Slanghen is.

Poto de Siara is een Portugijs Dorp op 3. graden / met eenighe Garnisoenen

garnisoenen geset tot bevrijdinghe van de kust. Dese en derven haer niet verre te landewaert in begheven/om dat de Indianen hare Vyanden zijn/ ende als sy eenen Portugijs crijgen / die en is soo goet niet/oft hy moet op ghegheten worden/want langs dese quartieren regneren de Menschen-eters seer veel. Daer is tamelijck veel Vee/Tabac/ende andere lijftochten. Dit is so veel als wy van Brasilien in t'particulier te segghen hebben gehadt/nu volght van haren handel/coopmanschappen/vruchten/gedierten/ende andere diergheljjcke dinghen in t'generael.

Brasilien is een warm lant / daer de dagen ende nachten doorgaens even lanck zijn. Oock en isser sonderlinge gheen winteren uytgesondert datter vanden Mey totten Augustus veel Zuyde winden waeyen met haghel-stormen vergeselschapt/ doch niet te min so blijven de Bosschen ende Velden al even groen. Des Somers/ dat is alst in Europa Winter is/so hebben sy daer een soet ende bequaem weder sonder eenighe stormen/so dat de Zee als dan geheel stil ende effen leyt/ende wert derhalven genoemt Golfo de Medanos dat is te seggen vrouwen Zee. Voorders ghelijck als voor henen geseyt is/dat de winden tusschē de twee Tropicus altijts op de ruyme Zee uyten Oosten waeyen/so is/te weten / dat sy aen het Lant een ander eyghentschap hebben / want aldaer volgen sy de Sonne in dese navolghende maniere/te weten/wanneer de Sonne van den Tropicus Capricorni wederom na het Noorden keert ende principalijc wanneer sy in Martio onder den Æquator passeert/ soo volghen haer alle winden ende stroomen langhs de kusten met grooter cracht na het Noorden. Alsoo dat alsdan in drye maenden gheen schepen op 40. mijlen na / langhs de kust na het Zuyden en connen seylē: het welcke allencxkens gaet verslaeuwende/tot dat de Sonne in den Tropicus Cancri geweest zijnde/ende in Europa de langhste daghen ghemaeckt hebbende/wederom begint te keeren na het Zuyden / als dan volghen de stroomen en winden haer wederom naer het Suyden als voren.

Voorders wat ghewas van vruchten / dat de Winter oft Somer aldaer tot ghebruyck der menschen voortbrengt/hebben wy daer van eenighe alhier af ghebeeldt.

Mandiocas zijn sekere langh-worpighe witte wortelen/wat grooter dan Comcommers/ dese ghebruycken sy voor broot. Nu om te segghen/

gen/hoe sy dit broot bereyden/ so ist als eenighe van dese Mandioken schoten ghecreghen hebben van ontrent drie voeten hooge/ soo snijden sy den steel in veel stucken/van een halven vingher lanck / diese dan planten ghelijck als men hier te lande de boonen doet/ende het selve wast ende wort wederom een wortel gelijck als het voorgaende. Dese dan uytgetrocken/worden in een mande ghedaen / ende een nacht lanck in een vloeyende Revier ghewyeckt om het vergif daer uyt te trecken. Want versch uyt der Aerde ghetrocken/is het so fenijnigh/ dat sy hare wapenen daer mede bestrijcken/ende de wonden die daer mede ghegeven werden / zijn doodelijck. Dese wortelen wat ghedrooght ofte verleyt zijnde/worden dan op eenen yseren oft blecken rasp gerafpt/ het welcke in ghebruyck gecomen is met de Portugijsen: want te voren so en wisten sy van gheen ander raspen dan met sekere plancken / daer sy eenighe scherpe steentjens in ghestelt hadden. Geraspt zijnde/weer het in lange sackens gedaen/ende het sap tusschen twee neerdruckende stockē daer uyt geperst ende dan in groote Aerde oft ysere pannen over het vyer ghedrooght : het welcke daer mede wort ghelijck als semelen van meel/ende smaeckt oock wel/als het versch is. Voorders het gene dat sy verhandelen willen/maken sy tot balen/die Farinhas genoemt werden/ende is haer broot daer sy eenen grooten handel mede drijven.

Papas ofte Patatas zijn sekere wortelen van sulcken fatsoen/ als hier beneven is afgebeelt/hebbende eenen smaeck als Aert-akers : wort genut ghebraden oft ghesoden/ende gheeft goet voetsel.

Iniamas is noch een ander soorte van wortelen/de voorgaende seer gelijc/ maer wat cleynder/is ooc van gelijcken seer goet/eñ voetsaem.

Suycker-riet wast in dit Lant/in seer grooten overvloet/niet tegenstaende datter oock al eenighe verhinderingen zijn/als insonderheyt een groote menighte van diversche soorten van Mieren / om de selve te verdrijven/so gaen sy dan/eer sy de Suycker oft andere Vruchtē planten/alle ruyghten uyt trecken oft af hacken/ende latense op het lant legghen droogen/ ende steken dan daer het vyer in/so dat het oncruyt/eñ het ondierte aldus te samen vergaen. Nu dit Suycker-riet in syn wasdom zijnde/ soo het dan dickwils reghent / ende dat daer dan een heeten Sonnen-schijn

G op comt/

op comt/so wort het haestigh rijp / ende wert dan dadelijck afghesneden/ende na de Molens gebracht/de bladeren daer af gedaen/het riet aen stucken gemalen / in voeghen dat het sap daer uyt ghecreghen wort/ende dan ghesoden tot dat het sijne consistentie crijght/ghelijck als het over al te sien is.

Gember wast daer oock met groote menighte/ de welcke veel gheconfijt wert/oock weten sy daer eenen dranck af te maken / ende in den selven/tot dronckenschap toe haer te vermaken.

Caau is haren dranck ofte bier/soomen t' noemen wil. Om het welcke te maken / soo nemen sy voor eerst een deel wilden honigh / het welcke aldaer uyt de Boomen vloeyt/ dat doē sy in eenen grooten pot/ende daer toe wat groene Gember, met Oraengiēn ende Limoenen schellen / diese eenighe daghen langh onder de Aerde stellen/ ende alst haer dunckt dat het ghenoegh doorghetrocken is / halen 't voor dē dagh/ēn maken malcanderē daer mede droncken. Oock wert daer dranck van Water/Suycker-riedt/ ende Syroop ghemaeckt/behalven den Spaenschen wijn/die daer oock ghebracht wort voor de ghene die de costen lust.

Voorders zijnder noch alderley Aerdt-vruchten, als Rapen / Wortelen/ Cool/ende andere Moes-kruyden / gelijck als mede Boomvruchten, ende principael Oraengie-appelen ende Limoenen, in seer grooten overvloet met de Kannas-boomen, daer in de voorgaende beschrijvinghe van verhaelt is. Heeft oock een seker fruyt Aniamas genaemt/de welcke groeyen/ als Pijn-appelen /ofte Artisocken/eñ zijn goet om te eten / craechtigh van reuck ende van smaeck. Daer is noch hier beneven een andere goede vrucht Panocaus genaemt: behalven noch uytnemende groote Boonen die een duym dic zijn/ ende andere diergelijcke dinghen meer. Daer groeyt oock Langhe Peper, daer van achter de Beschrijvinghe van nieuw Spaengien gesproken is. Behalven noch den Edelen Tabac,eñ de groote Cawoerden, die niet en dienen vergeten te zijn: waer van het binnenste bequaem is om te eten / ende het buytenste ghebruyckt wort/om water daer inne te halen / ja by ghebreck van potten/ om hare spijse daer in te koken.

Wat belanght groote boonen/die zijn daer in overvloet/ende de sommighe van dien seer hoogh ende dick / onder de welcke het Brasilisch-houdt het meeste profijt in-brengt. Daer is oock swart ende

groen

groen Elbenhout. Het Brasilisch-hout wert somwijlen seer diep te lan-
dewaert in gehouwen ende gecloofte ende ront gemaect / om des
te bequamelijcker op haer naeckte lijf te dragen: want sy weten
seer wel dat het tot gheen timmeragie ghebruyckt en werdt/ al
ist dat de Boomen somtijdts twee ofte drie Vademen dick zijn.
Noch zijnder daer-en-boven veel Palmijten, de welcke geenen wijn
en gheven/ doch is het binnenste van de vrucht/ sacht ende goet
om te eten: Item noch verscheydene andere In-lantsche ende
Hierlantsche vruchten soo abondant/ datter de menschen schier
sonder sorghe leven: oock isser daerom niet een Portugijs/ die
eens een hant aen het werc soude slaē / want daer zijn de swar-
ten ende Indianen goet ghenoegh toe. Voorders so wassen daer
oock veel Catoen-boomen, ende eenighe andere meer/ die Gommen, Bal-
sem, ende Mastic gheven.

Beesten zijnder oock van diversche soorten / maer niet in sulcken over-
vloet/ als wel in verscheydene andere deelen van West-Indien. Eer
de Portugijsen daer quamen/ waren daer Tygers, Leeuwen, ende al-
sulcke wilde Verckens die den Navel op haren rugge dragen/
als op andere plaetsen ghesey dt is/ Herten ende Hinden / maer
wat cleynder als in sommighe andere Landen/ de welcke daer
oock als noch zijn. Ghelijck als mede Taperoussou, een soorte van
Koeyen sonder hoornen/ ronde voeten / langh hayr/ ende langhe
ooren hebbende/ als een Ezel/ daeromme dat het van de Fran-
schen ende Portugijsen inden eersten ghenoemt worden / Ezel-
koe. Noch isser een gedierte vande groote van een cleyn Verckē/
ghenaemt Agouti, ende heeft ghespleten voeten/ goet zijnde om te
eten. Ghelijck oock noch een ander/ het welcke is als een slagh
van Hasen/ ende werdt ghenaemt Capites.

Pague is een Beest / seer nae-by als een Brack-hondt van ghedaente/
met een seer mis-maeckt hooft: wiens vellen seer kostelijck ghe-
houden worden van de Bont-werckers / om datse ghesprickelt
zijn met diversche coleuren. Noch hadden sy een cleyn stinckend
gedierte/ ghe heeten Sarigou, ende een ander met corte beenen/ ende
met Schelpen bedeckt / welcke oock niet te min seer goedt
was om eten. Voorts hadden sy Slanghen, seer groote Haghedissen,
Crocodillen, Haeyen, Mieren, Vorsschen ende Padden. die sy alle aten / ende
waren daer sterck ende gladt van. Alderhande soorten van

Europische Beesten zijn daer naderhandt vande Portugijsen ghebracht/ende connen daer wel aerden: principalijck in eenige laghe landen/daer goede weyden zijn: als Ossen/Koeyen/Schapen/Verckens/Honden/Hasen/Bocken/Geyten/Hoenderen/Patrijsen/Kalckhoenen/ende Paeuwen.

Daer zijn veel Voghelen/ende de sommige seer vreemt. Als eenen die de Indianen Arrat noemen/bykans als een Arent zijnde/met een crommen beck/ende groote cromme clauwen/hebbende sijnen steert/ende Vleughelen ontrent van eenen an-der-halven voet lanc/van coleur zijnde/half Schaerlaecken root/ende half Hemels blaeuw/met sommighe veerkens daer onder loopende/die silver van coleur zijn. Soo dat zijn glants als hy in de Sonne sit/uytnemende schoon is. Noch isser een ander soort van Prince Voghels Canida ghenaemt/wiens lof sy in hare Lof-sanghen weten te pas te brengen/de welcke onder den hals/buyck ende vleughelen Gout-gheel is/ende op den rugh blaeuw van weerschijn/treckende naer het paersche. Sy hebben oock menighte van Papegaeyen, ende andere seer schoone Voghels/daer de Indianen haer selven met de plupmē om t'hooft/aen armen ende beenen ende anderfints weten te vercieren. Besuyden S. Vincent zijn oock veel ende seer groote Struys-voghels, behalven dese so hebbben sy noch een slagh van Voghelen/vande groote van een Duyf/die op de borst gheel is met een roode streeck daer door loopende/ende swart op den rugghe/hebbende eenen crommen dicken beck/so langh als sijn gantsche lichaem. Van de selve groote isser noch een andere/die een leelijck ghetier maeckt in voeghen als een Nacht-uyl/daer de Indeanen seer op plachten te letten/als vertrouwende/dat dese Vogel haerlieden wat vreemts/oft gheluck toe riep/so dat sy noch teghenwoordigh na desen vogel meer luysteren/dan na den Priester als hy Misse doet. Voorts zijn daer noch verscheyden andere ghevoghelte meer/die hier al te langh souden zijn te verhalen. Beneffens noch alderley vogelen die van de Portugijsen uyt Europa aldaer gebracht zijn. Ooc isser een sonderlinghe specie van Vleer-muysen, die by nacht als yemant met zijn teenen bloot leydt/daer aen connen bijten dat het bloet daer na volght. Item cleyne dierkens/als fieren/die tusschen de naghels van handen ende voeten de Menschen comen

guel-

quellen/ende groote jeuckten veroorsaken/ende soomen de selve niet by tijts uyt en steeckt/werden soo groot als erten. Daer is noch een ander cleyn dingh / als een plat vliegsken / comt ende steeckt den mensche door de cleedren henen/als een mugghe.

Visschen zijnder oock in grooten overvloet/en van diversche sorten/als voor eerst menigherhande Wal-visschen, van de welcke sy houdtn dat den Amber-grijs comt/een ware die teghen Gout opghewegen wort. Item andere die sy noemen Onassou, Piraonassou, Ouara, Acara, Acaraper, Acarabante, ende eenighe die onse Visschen ghelijck zijn. Dese weten sy seer aerdigh te crijghen/ de groote schieten sy met Assagayen oft pijlen/de cleyne vanghen sy met anghels. Eer de Portugijsen in t'landt quamen/hadden sy anghels oft hoecken van doornen / nu practiseren sy veel anghels t'seffens aen een touw te doen/ ende daer mede te visschen. Insghelijcx gaen sy mede met netten om / het welcke niet vreemt en is. Voorders willen eenighe seggen/datter langs dese kusten eenighe monsters van halve menschen/ ende half visschen ghesien souden wesen : doch watter van is/sal den tijt openbaren. Ick voor mijn deel magh metter waerheyt getuygen/ dat my een Schipper geboren van Vlissinghen gherevaleert heeft/inde Revier Orinoco gesien te hebben een Water-monster / hooft ende handen hebbende als een mensch/ende een seker geluyt slaende. Het can wesen dat het een Indiaen geweest is/die somwijlen twee ofte dry mijlen verre haer in t' water begeven/om de spot met de vreemdelingē te drijven. Dit soude ick liever vermoeden / als yet bysonders van sulcke Zee monsters presumeren: want ick achte/alsser waren/sy souden ongetwijffelt al ettelijcke van de Portugijsen ghevanghen zijn gheweest.

Vande Metalen en is in dese Landen niet sonderlinghs te segghen: want hoe dat de selve bereyt worden/is achter aen de Beschrijvinge van Chili verclaert / ende wat Mijnen datter in dese quartieren ontdect zijn/de welcke weynigh zijn/is elc op sijn eygen plaets verhaelt.

Angaende de menschen/ tot wiens ghebruyck alle de voor-verhaelde dinghen strecken / soo ist behoorlijck dat den ingeboren voor den vreemdelinghen gaet. De ingheborenen zijn van middelbaer van statuere / sterck ende vet van lichaem/ de sommige wat in-

gedrongen van halse/hebben goet naturelijck verstant / al is de eene Natie wel wat gheestigher als d'andere/ ghelijck als men over al bevint/eñ mẽ soudse ooc also wel in Europa connẽ aenwijsen/die van t' plompe ent afghesneden zijn/ als in West-Indien hare cleedinge en waren in t'eerste incomen der Portugijsen gants niet. Want sy gingen naeckt/ ende alsmen haer eenige cleederen ver-eerde/trocken de selve wel aen als een cieraet: maer als het quam dat sy haer ergens souden te neder setten/so raepten selfs de Vrou luy dese rocken ofte hembden op/tot den Navel toe/om die niet vuyl te makẽ:het welcke de Portugijsen/Franschen eñ Nederlanders dicwils tot lachen verwecte. De Indianen schijnẽ te dencken/dat het al maer een vel is / neus ende naers: soo datse daer over geen groote ceremonien en weten te maken. Alle haer cieraet selen bestondẽ int voorhooft voornamelijc op te pronckẽ eñ geel oft castaengie bruyn te makẽ/Item in het verscheydene hayr vlechten/ofte af te scheeren. Sommige plachten oock hare jonghe kinderen gaten in de kinne te maecken / daer inne een gheslepen steenken oft beenken / als een Duyvick ofte punt insteeckende: waer van dat sy selve onderscheyt wisten tusschen ghetroude ofte ongetrouwde Jonghmans / het welcke seer vreemt stont/ende noch meer / dat eenighe Vrouw-luyden pets door de ooren ende de neusen hangende droegẽ/in plaets van juweelen/als men wel dencken mach. Voorders soo pickeerden sy haer selven/eñ bestreken hare aensichten met sekere roode/witte/ende swarte Aerde / soo dat sy beter eenighe monsters / als naturelijcke Menschen ghelijck waren. Hare Gods-dienst was niet veel / dan dat alleen de sommmighe de onsterffelijckheyt der Zielen gheloofden/ende vertelden als dat hare vooruders daer te landewaert in / achter eenen grooten bergh vergaderden / ende leefden daer onsterffelijck in vreughden. Hare Huysen ende wooninghen waren seer langh op staecken/ende met riet ghedeckt / ja soo groot datter in een twee ofte dry hondert Menschen conden woonen/van binnen al vol staecken zijnde/daer sy hare netten ofte beddens aen vast maeckten. Hebbende voorders in huyshoudinghe elck Man syn eyghen Vrou/ die sy sonder veel Ceremonien in hare hangende Beddens somwylen niet teghenstaende de presentie van Signooren, oft Matroo-

sen

sen/casseerden. Den oorlogh is het beste hantwerc dat de mans connen: want sy en plachten gheen lant te bouwen: de Vrouwen besorghden de mondt-cost. De jonghe Knechten oeffenen haer sterck met boogh en pijl/ende met het houte sweert om te gaen/ ende vercieren haer selven seer treffelijc/met alderhande schoone pluymen. Daer en wort niet bevonden / dat daer opt eenighe Coningen zijn geweest/ behalven alleen in tijden van Oorloge/als sy de dapperste ende cloecste helden onder hun-luyden verkosen/tot hare voorgangers/ onder wiens belept sy dan hare vyandē aentastedē/niet om eenigen buyt van schattē oft rijcdommen op de selve te halen / maer alleē om malcanderen op te eten: het welcke datse nu seer af ghewent hebben/tsedert datse met de Christenen om gegaen hebben. Wat nu de gene belangt die met de Portugijsen verkeeren/die moeten haer cleeden/ende in t' wercken/al ist datse half naeckt ghaen/ so moeten sy nochtans hare schamelheyt bedecken.

Voorders wat den handel ende de coopmanschap in t'generael is/aēgaende/die bestaet in diverschē dingē. Eñ voor eerst in hare Farinha, die sy in tonnen over schepen naer Angola, ende de kusten van Africa, waer voor datse eenige Swartē tot slaven coopē/insonderheyt in Angola cangoe eñ eenighe andere plaetsen/eñ de selve dan in Brasilien wederom in de Suycker molēs tot slaven vercoopē. Desen handel geeft eē seer groote winst/wāt daer is bevondē/datse van 10. ducaten 100. maken. Voorders Suycker, Brasilisch-hout, Catoen, ende Tabac werden naer Europa ghebracht: waer voor datse gints henen wederom brenghen alle yser-werck/eñ Nurenberger waren / ende lijnwaet. Oock nemen sy wel Wijn eñ Tarw mede/ om liberalijck aen andere te geven die het betalen connen. Doch waer toe willen wy dese dingen so specialijck verhalen / daer so weynigh bysonders in ghelegheñ is.

Laet ons liever aenwijsen hoe mē de selve landē beseylen sal/het welcke een goet Zee-man uyt de voor-geseyde consideratie lichtelijc verstaen sal. Want op de voor-gheroerde tijden lettende/sal hy daer uyt begrijpen / wanneer hy wint ende stroom mede oft teghen hebben sal. Als men dan uyt eenighe plaetsen van Europa, t'zy uyt Spaengien/ oft uyt andere landen na Brasilien vaert / soo houdtmen al den selven cours. Want men loopt al voor eerst

na de Canarien, ende dan na Cabo Verde, oft de byleggende Eylandē/ ende soo voorts na Baxos de S. Anna, ende van daer recht in t' Suyden/tot dat mē den Æquinoctiael gepasseert is/daer de Ooste winden waeyen/die den Zee-man dan een voorspoedighe reyse maken: wel verstaende dat hy dan op sulcke tyden derwaerts seylen sal/als de Sonne haer na het Suyden keert/te wetē/in Augustus/September/October/November/December/ende Januarius. Nu int wederom keeren/so nemen sy den tydt gheheel contrarie/te wetē/Martius/Aprilis/Mayus/Junius. Nochtans uyt dese oft diergelijcke aenwijsinghen en moet hem niemant laten voorstaen/dat hy West-Indien soo op een draet/ende op sijn ghemack sal connen beseylen/als of daer gheen const in gelegen en ware. Want die dat doen sal/moet de Zee meer bewandelt hebben/als het landt/oock goede kennisse hebben om sijne hoochten over al te nemen/soo op de climaten der Sonne/ als volghende den loop der sterren/gelijck als mede sijn coursen ende coppellourssen te vergelijcken met het draecken van het Schip/ende met de afwijckinghen van t' Compas/in welcke dingen de wetenschap van een goet Zee-man soo seer is uyt-muytende/dat de ghene die daer gheen apparentie van en hebben/haer selven alle ooghenblick door een ydele waen bedroghen souden vinden.

Beschrijvinghe van de landen van Wilt Brasilien ende Guiana, begrijpende de grootste Revieren van de gantsche Werelt/als den Maranhon, R. de las Amazonen, ende Orinoco ofte Warmoque.

Dese Landen ende Contreyen zijn meest ghelegen onder de Linie/in t' Oosten belent met Brasilien, in t' Westen Venezuela, ende het Eylant La Trinidad, in t' Noorden de Noort-zee, ende in t' Suyden de onbekende landen van Guiana, ofte El Dorado. In het welcke lant geē vaste steden by ons met eenighe sekerheyt bekent zijn: maer alleen dese navolghende Baeyen/Revieren/Capen/ende wilde natien/die hier ghespecificeert sullen worden. Ende om gheen fabelen in onse beschrijvinghe in te voeren/sullen wy voor eerst een simpel verhael doen/van het gene datter als noch met oogen ghesien en ghevonden can worden/daer na sullen wy daer noch achter

GUIANA.

BRASILIA.

CARIBES.

MAR Æquinoctial.

DEL NORT.

BRASILIA
Sept.
AMAZONES
ORINOQVE

50 100
Horæ itineris.

Costa de Lago

Rio Grande

Rio de las Amazones. al. R. Jobe

C. Blanco

C. de Nord

Arrowary

Wiapoka R.

I. Grabbepeti re

I. Toupe

Itipere I

I. Canwery

Cajana

Makolj

Couro

Manamorij

Sijnamara

Wenepelij

Marawijnij

Camawijnij

Houmane

Marawijnij

Ekerotte

Sarramme

Copperie

Berbice

Wapparij

Macawijnij

Manbeijza

Essekebe

Pourouina

Maruga

Parima

Anacoura

Rio de Orinoque

C. Droge

Wamrij

Trinedad

R. Flaman.

R. Domilo

R. de s. Paulo

R. de Golea

R. de S. Marçal

Propea

Coco

Povo de Siara

R. Canigui

R. Mondalug

Iguape

Camucipe

Ototon

I. Coraja

R. Upanema

R. Laguariba

R. Paripura

Salinas Car.

R. Cabu

R. Hupotim

R. Arasahgubara

na de Canarien, en
ende soo voort
den/tot dat mē
den waeyen/di
ken: wel versta
len sal/als de S
gustus/Septe
nuarius. Nu i
contrarie/te we
tans uyt dese o
mant laten voo
sijn ghemack s
leghen en war
wandelt hebbe
sijne hoochten
als volghende
sen ende coppe
het Schip / en
welcke dingen
uyt-muytende,
hebben / haer
droghen souden

Beschrijvi

ende Guiana, b
sche

Dese Landen ende C
t' Oosten bele
lant La Trinidad, i
bekende lande
vaste steden by
leen dese navo
natien/ die hie
fabelen in onse
een simpel verh
ghesien en ghe

achter aen stellen het ghene dat wy in eenighe Spaensche Autheuren ghevonden hebben.

Alsoo wy dan inde voorgaende kaert ende Beschrijvinghe ghecomen zijn tot Poro de Siara, ende dat de navolghende landen tot Rio Maranhon, ende Rio de las Amazones eenighsints aen het voorgaende behooren/dewijl dat de Portugijsen aldaer somtijts eenighen handel drijven / al ist dat syse gheensints in hare volcomene macht en hebben / soo sullen wy dan de selve landen van Poro de Siara beginnende/ordentelijck voort vervolgen. Te Westen van R. Siara, volghen dese Revieren ende Baeyen: als Canigui, R. Hupoten, R. Siepe, Rio Curu, R. Mondau, R. Aracatatiguihaya, R. Garutinhaya, R. de Cruz, R. Saidiba, ende Tortugas, alle plaetsen die ten deele met Indianen bewoont zijn/ende andere wilt leggen. Voorders en connen daer geen groote schepen aen comen/om datter een groote Sant-plate daer teghen over de Zee leght.

R. de S. Francisco, ofte R. Camucipi op 2. graden/ 20. minuten/ leydt 56. mijlen van R. Siara, daer de voorschreven drooghten ende Revieren tusschen beyden legghen: hebbende 4. mijlen be oosten de Eylanden Ignape, ende aen de West-zijde de Revier R. Marandehugh. Nu is dese Revier/de S. Francisco op den Oever bewoont met Indianen, die haer met Tabac, ende veel met swart hout generen / hebben oock menighte van beesten. Dit zijn de warē die de Spaenschen aldaer ghemeynlijck connen verhandelen/ om die na Pernambuco te brenghen / tot nootdruft ende provisie van de ghemeyne Vloten die na Spaengien trecken. Voorders so gaet de selve Revier al diep te Lande-waert in.

West-waert volghen de Rivieren R. Camucipe, Rio Tapucura, R. Guarasu ende R. Para, daer teghen over een Eylandt inde Zee leght/daer seer overvloedigh is in Vee ende Voghelen. Naer desen volght nu de Baeye vā Ototoy, inde welcke de Revier Canoihugh in vloeyt. Hebbende verscheydē playsante Eylandekens/ende aen den Oever eenige Indiaensche huttekens / de welcke als sy noch eenige macht van Spaensche oft andere Natiē vernemē/haer te lande-waert in begheven. Wat Westelijcker is de Revier Aperegha: ende 4. mijlen voorder/het Eylant Carapa, daer eenige drooghten ende clippen voor legghen/die voor de Zee-man seer periculeus zijn. Dit Eylāt gepasseert zijnde/vervalt de kust dadelijc na het Suydt.

P Rio de

Rio de Maranhon maeckt een groote Golf ofte Baeye/daer diversche Eylanden in legghen. Den Oost-hoeck is het Eylant Carapa en den West hoeck Rio Punta de Comma op 2. graden be-suyden den Æquator. Is aen de Zee-kandt 18. mijlen wijt/ ende maeckt alsoo binnen s'lants gelijck een halve Maen/of een halven Circkel/in wiens begrijp een groot Eylandt comt / daer veel menschen ende Vee sich onthouden/behalvē noch eenige andere cleyne Eylandekēs meer. Daer inne vloeyen vijf oft ses Revieren: waer van dē Maranhon de voornaemste is/welckens oorspronc noch op desen huydigen dagh onbekent blijft. Aen t' Suyt-westē van dese Baeye heeft eertijts ghelegen een Dorpken/dat de Spaenschen Villa de Nazareth noemdē/en een ander noch daer beneffens/dat den naem van Maranhon hadde: gelijc aen de Oost-zijde twee andere/die genoempt waren / het eene Tapicuri, van het welcke de by-loopende Revier noch teghenwoordelijck den naem draeght/ende het andere wat nae der by de Zee gheleghen/ Pinara, doch alle plaetsen van cleynder importantie/ daer gheen Casteelen noch stercken en zijn. De plaets is wel playsant: maer wat onghesont / door de heete vochtighe Locht: Want het reghent daer somwijlen gheheele maenden langh. Aen weder-zijden comen seer hooghe bergen/daer het onder seer koel/ ende boven geheel kout is / teghen opinie van alle oude scribenten. De Natie is wildt/ niemant vertrouwēde/dan diese door lang-duerigē ommegang gewent zijn/loopen meest naect/en geneeren haer met jagē/en visschen. Sy hebben hier ooc alle de wortelen/die in Cuba en Espaniola Yuca, ende in Peru, Papas, Patatan ende Mandioken ghenoempt werden/ die sy oock in plaetse van broot gebruycken. Hoewel de selve aldaer niet seer overvloedigh en zijn. Andere verscheyden vruchten hebben sy meerder. Sy planten daer oock Tabac, die sy aen de Spaenschen/voor eenighe cleedekens/spieghelen/coralen/messen/buydelen/ofte andere snuysteringen verquantselen. Sy zijn couragieus ende stout in den oorlog/die sy voeren so onder malcanderen/als somwijlen teghen de Portugijsen/ hastelijc te bespringhen. Sy loopen meest naeckt/vercieren haer met Pluymen/ende pickeren hare lichamen/als voorseyt is. Ooc zijn onder haerluyden vele Cariben, ofte Menschen-eters / die de Portugijsen voor een tijdt van daer verjaeght hadden: doch tegen-
woordich

woordigh comen sy daer somtijts wederom handelē/om alliantientien te makē. Voort vā hier na het Westē treckende/ so volghen R.de S.Marcelo, Rio de Goleta, R, de S. Paulo, Rio Flamenco ende R. Domilo, daer veel drooghten ende Zee-bancken voor legghen/ 25. mijlen af leggende van de voorsz. P.de Comma, ende oock soo veel vanden Oost-hoeck van S. Iuan, ofte de groote Revier De las Amazones, welcken Oost-hoeck van de sommighen ghenoemt wort Cabo Blanco, ende leyt op 1. graed be-zuyden den Æquinoctiael.

Caerte van Wilt Brasilien, begrijpende de groote Revieren vande Amazones, Wiopoco ende Orinoco.

Rio de las Amazones, ofte Rio Grande, by de Indiaenen ghenaemt Tabo, is aen de Zee over de 50. mijlen breet / ende heeft aen de West-zijde eē seer groot Eylant/meer dan 20. mijlen lanc/eñ 12. mijlē breet/ leggende onder den Æquator, wat Oostelijcker noch 2. andere Eylandē/die onse schippers rontom bevaren hebben / eñ voorders de Suyt-oost kuste ontdect/gelijc als in de by-gevoechde kaerte te sien is. Aen de west-zijde van het ghesepde Eylandt is een Revier/die hem over de 60. mijlen in t' lant is streckende / in de welcke de Schippers van Vlissinghen voor 3. Jaren in gheweest zijn/ende met de Indianen gehandelt hebben/sonder daer eenighe vaste steden in te vinden/gelijck Sir Wouter Raly wel voor ghegheven hadde / doch wel Inwoonders die de Spaenschen Vyanden zijn. Eenighe willen segghen/dat alhier eenige Princen uyt Peru, voor de Spaengiaerdē vluchtende/gearriveert souden zijn/uyt sekere oude Historien aenwijsende/datter eē Lant-vooghd met sijn Edelen/doe de Spaensche de Victorien by Cusco behielden / door de Revier Xauxa met Canoën ghevaren / dweers door America, ende hier belant soude zijn. Het is wel waer / dat by Cusco een soodanighe Revier is / die Xauxa ghenaempt is/ ende vloeyt naer het Oosten: maer waer dat de selve uytcomst is onseker. Niet tegenstaende dat verscheydene oude kaerte uyt sulcke ofte diergelijcke redenen hare Revierē herwaerts eñ derwaerts door het gheheele lant leyden/ als t' haer goedt dunckt. Eñ alsmen op hooren seggē yet gelooven sal/ so hebbe ic selve eē Nederlāder gesprokē/die veel jarē onder de Portugijsē gevangē

gheweest is/ende seyde hy self eenen Spaengiaerd gesproken te hebbē/die uyt de Jurisdictie van Assumpcion te water dwers achter *Brasilien* in Rio de las Amazones uytghecomen was / met noch hondert andere segs-woordē. Waer vā dat wy hier achter eē cleyn extractken uyt sommige Historien by sullen voegē/ om den Leser wat stofs te gheven / ende elck een sijn gevoelen vry te laten. Voorders en wete ick niet meer bescheyts van dese Revier/ als alleen het ghene dat in de bygaende kaerte afghebeelt is: waer inne de verstandighe Leser meer contentements vinden sal/als in duysent ongefondeerde ende versierde woorden. Elc eē mach daer van discoureren na sijn beste oordeel / wy en begeeren niemanden te prejudicieren. Wat belanght hare bevolckinghen/ sy en hebben geen Steden: maer alleen simpele vergaderingen/ sommige aen de Revieren/sommighe in de Bosschen: hare huysen zijn lanckworpigh in forme als de ghene van Brasilien, hebben ooc diergelijcke bedden ofte netten daerse inne slapen/ van Catoen gemaect. Daer zijn menighte van groote boomen/ooc van *Brasilisch* ende Ebben-hout de sommighe. Sy beghinnen daer Tabac te planten/ende te verhandelen aen de ghene / die haer comen versoecken : Daer is veel Vee ende Visch. De Revier verheft haer somwijlen seer hoogh : het welcke dan voornamelijck schijnt te geschieden / alsser wint uyt der Zee coemt/die het afvloeyen der waterē/die van binnē s'Lants comen belet. Want andersints so is aen dese geheele kust een cleyne ebbe ende vloet niet hoogher dan 4. ofte 5. voeten comende / ten ware dan met een springh-vloedt. Dese Natien looyen oock al meest naeckt/ met veren/ende met pickeren verciert/ ten naesten by gelijc als de voorgaende. Van hare costumen/ regeringh ende wetten/en wete ick niet anders te segghen/ofte ick moestse selve versieren/ ghelijck alsser vele ghedaen hebben : die by haer selven subtijle consequentien ende rekeninghen maken connen : Sulcken lant/ sulck volck/sulcken hooghte: ergo sulcke inclinatien/costumen/ wetten/etc. welcke een manier van doen is / die wy uyt de gheheele Jurisdictie van onse Beschrijvinghe met alle het aencleven van dien uytghebannen hebben.

De Noort-Caep leyt 28. mijlen van den West-hoeck ofte van het Eylant dat in Rio de las Amazones gheleghen is: heeft in Zee eenige drooghten ofte

ten oft clippen/ende op t'lant ruyghten ende bergen. Acht mijlen Noordelijcker is Rio Arro wary. Eñ noch andere 8. mijlen volgende den selven cours/het Eylant ende Revier Crabbopure, ende 10. mijlen van daer recht in t'Westen Cabo de Orange, zijnde den Oost-hoeck van de Revier Guyapoca.

Guaypoca is eē schoone Revier op 2½. graden/in de welcke haer wateren lossen / de Revieren Aracao, R. Ecoripa ende R. Guarnari, die uyt het lant comt/tusschen twee berghen henen loopende / te weten/ aen het Ooste Monte Caripa, eñ aen het Westen Monte Camaripa, ofte Camariboa.

R. Aruaca leyt 8. mijlen van R. Guyapoca: wiens vloet comt voorby de berghen Mopehuaca aen de Oost-zijde/ hebbende een weynigh Oostelijcker het Reviercken Cauwe, ofte Macoli, waer teghen over een Eylant gheleghen is/met namen Toupe.

Rio Guya op 3½. graden / loopt 3. mijlen te landewaert in tot eenen berg/ Aurora ghenaemt/daer hy hem verdeylt in twee stroomen/de eene na den Westen / ende is R. Aurocao, de welcke wederom na de Zee keert/ende de andere R. Cayaua ghenaemt/ daer noch eenige andere Reviercken in vloepen/makende alsoo een Eylandt Itipere, ende by de Enghelschen Gowatery ghenoemt / daer een Natie Sebaos heetende/op woont / die haer met wilt vanghen/ ende met Visschen geneeren. Daer en zijn gheen Steden ontrent. Noch gheene wooningen/anders dan van Indianen, hier ende daer verstroyt. Daer is te halen Catóen, Peck, Honigh, Brasili-hout, ende eenighe wortelen/daerse broot af maken/maer niet seer abondant. Ten Westen van dese voornoemde plaets oft Eylandt is Rio Macoly, ende de leeghte ofte Valleye by Rio Lauro, met seer schoone velden ende Waranden/daer veel beesten haer onthouden. Voorders wat meer na den Westen zijn de clippen I. de Canwery, die haer eenighe mijlen verre langhs het strand uyt strecken/makende ooc sommige openingen van Canalen/om in de Zee te loopen/als voornamelijck dese Revieren Rio Manamary, Rio Synamara, Rio Guanapeli, ende het Eylant Hau mane.

R. Marawyny 50. mijlen van het voorsz. Eylant Itipere heeft een cleyn Eylandeken in den mont/streckende met eenen erm te Landewaert in/ende met den anderen naer het Noort-westen/de welcke ghenoemt wort Camawyny comende also wederom in Zee/ende is sijnen mont ofte inganck gheheeten Sourename.

H iij I. Eskerotte

I. Ekerotte is het voorschreven Eylandt/ verbattende over de 36. mijlen in t'ronde. Heeft menighte van Boomen ende Vee/ ende oock van Visschen/wat Westelicker op 5½.graden/ 50.minuten/zijn veel Revieren ende Eylanden/sonder eenighe Steden/ oft groote Dorpkens / zijn alderlest van de Enghelschen ende Zeelanders meest bevaren : daer door datter nu andere namen comen/ dan wel in de Spaensche Pas-kaerten / ghelijck daer is Rio Sorame, het Eylandt Coppenam, 25. mijlen van het Eylandt Ekerotte volght de Revier Inikelcke, Rio Curetyne, Rio Berbice, Warpary, Maccawyny.

R. Esekebe op 6.graden/12.mijlen west waert van het Eylant Coppenam, in het incomen van dese Revier leght het Eylandt Manheyca, ende streckt hem de gemelde Revier over de 40. mijlen in t' lant/ daer diversche Revierkens hare wateren daer in lossen.

Cabo Droge leyt 20.mijlen Noort-west-waert van de voorsz. Revier/ende de kust streckt haer aldaer dadelijck nae den Westen / ende heeft dese Revier ofte Baeyen / als Rio Pouravina, R. Marug?, R. Parima, Amacoura, ende R. Way mey.

Rio Orinoco ofte Warmoque, op 8½. graden/is een seer goede Revier/ wiens Oost-hoeck is Rio ende Cabo Way mey af gheleghen van Cabo Dorge, 25.mijlen/ eñ van Cabo Way mey tot Cabo de Anguilla, de Noort-west-hoeck vande voorschreven Revier/ is 30.mijlen : Alsoo dat dese Revier 30.mijlen wijdt is/soo vol van Eylanden/ dat het een nieuw Landt schijnt te wesen / wert oock dagheljcks van de Zeelanders bevaren/die daer Tabac, ende Besyen daermen Olye af perst ende eenighe andere waren halen / als steen-pelck/welriechend houdt / ende ander goet meer / het welck ick terstont verhalen sal. Onse Schippers hebben dese Revier by de 100. mijlen op gheweest/ bevinden de selve vol Eylanden/ vol Boomen / met veel wildt Vee / gheen betimmerde Steden / doch wel eenighe Indiaensche Huysen / ofte ghebuerten / die hare woon-plaetsen dickwils veranderen : want sy hebben eenen ghedurighen strijdt teghen de Arnacas. Het is een Vagabondigh Volck : sy houden t' met die gheen die haer wat gheeft/ somtijdt zijnse vrienden met de Spaensche van La Margarita ende vande Sout-punt/ende om een haver-stroo wederom vyanden. Doch soo soecken de Spaensche meer hare vrientschap dan vyantschap/

andtschap/die haer ghantsch profijtelijck en is/ ende by tijden van vrede/ so ghenieten sy van de ghemelde Indianen noch soo veel voordeels/ dat de selve andere Indianen gaen vanghen / ende haer de selve tot slaven vercoopen. Onder de welcke noch wel eenige menschen eters zijn: maer ongelijck weyniger dan het plachtē. Want sy bevindēse somwijlē so gestelt vande spaensche pockē/datse al veel beter smaec vindē/in een goet Venesoē/oft in eē schapen bout/dan in het menschē-vleesch. Langs dese kust tusschē R. de las Amazones, eñ R. Orinoco is diversche lijftocht: als Balsem boomen/Ebben eñ Letter-hout eñ Brasili-hout, eñ duysentderhande boomen/sonder eñ met vruchten/ja sommighe met Oesters/dewijl datse langs de watercant alsoo wassen/dat hare tacken in t'water hangen/ende datter de Oesters aen connen sittē. Ooc isser eē groot gewas van alle wortelen/daerse haer broot af makē/met andere eetbare warē/eñ menigte van beesten: als Ossen/Koeyē/Schapē/Verckens/Peerdē/Herten/Hindē/Hasen eñ Conijnē/ met eē onuytsprekelijcke menighte van vogelē. Somma sulcken abondātie/datter de luydē vet eñ glat wordē/sonder veel moeyten te doen/om aen de cost te geraken. Daer is ooc eenige Miltsteen/ende ander gesteenten/eñ pec so abondant/dat alle de schepen van Hollant die niet en soude connē ladē: item menighte vā wilt honigh/datter langs de bergen vloeyt / Gember, langhe Peper, ende soo wat wild Caneel, als in de straet Magallanes.

Wat aengaet hare cleederen/wettē / statuten/daer en is niet veel van te segghen; ghelijck als mede van haren Gods-dienst / hoe wel dat sommighe presumeren/datse plachten te leven ghelijck als de inwoonders van Peru, jae selve datse oock van daer ghecomen souden zijn. Sy picken haer lichamen met tanden van sekere beestkens/ende doen daer dan sap van seker cruyt in/het welcke haer leven lanck blijft. Sy ghebruycken eenige groene oft witte steenkens voor haer munte.

Dit lant ende Revier is beschreven van eenen Wouter Raly, die daer inne vermelt veel treffelijcke steden/met veel Gouts/Silver/Esmerauden/ende andere costelijckheden/het welcke alles valsch bevonden wert / ende is den Autheur tot bewijs van het bedrogh voor 6. jaren in Engelant onthooft/als sijne Majesteyt ende de Bewint-hebbers bedroghen hebbende.

Om nu dese ende diergheliicke beuselingen in vergetenisse te brengen/ ende de oude Gheesten / daer ons niet veel aen gheleghen en is/ niet te vermelden/ so sal ickt hier by laten berusten: D alleenlijc verwittighende/datter teghenwoordelijck in dese Revier sterc-ken handel ghedreven wort/oock eenige logien ende huysen ge-timmert/om het goet dat daer valt te vergaderen/ende dat tot profijt vande participanten der West-Indische Compagnie. Wat belangt de gheheele kust/van Brasilien af tot R. Orinoco toe/men be-speurt niet datter eenighe oude Steden gheweest zijn/t'zy van de Spaengiaerden in het eerste conquesteren / noch voor/noch naderhandt van yemant anders ghebouwt:ghelijck als wel op het Eylant Cubaqua ghesien is het fort Caliz, ende op het Eylandt La Trinidad een ander/ dat door een schrickelijcke Aerdt-bevinghe vergaen is/ende hier voren op sijn eyghen plaets vermelt.

Nu om den ghenen oock te contenteren/ die lust moghen hebben / om alsulcke dingen te lesen/die noch in twijfel staen van het Gout-rijck lant van Guyana, so stelle ick alhier dese navolgende reys tot een exempel/uyt wiens aenmerckinge sullender mogelijck noch verscheyden op hoop leven/dat onse Schepen t'selve landt noch t'eenigher tijdt mochten aen doen.

Volghen de namen vande eerweerdige Spaen-giaerden/die by alle middelen gesocht hebbē/om Guiana te ont-decken: ghetogen uyt de schriften van Iuan de Castellanos Clerigo, die in een boeck (Primera parte de las Elegias de Vatones illustres de Indias) versa-melt heeft.

1. Den aenslagh was aenvaert van Diego de Ordas van het Coninckrijc van Leon, int jaer 1531. Hy was een van de Capiteynen van Cortes, in het innemen van Mexico. Desen Ordas maecte sijnen ingangh langhs de Revier Amana, ende versleet 15. dagen eer hy aen de Re-vier Orinoque conde comē/daer wy in 15. dagē quamen. Hy noem-de de Revier Viapari, den welcken naem het noch stil behout in de Spaensche beschrijvinghe. Het leydt int Suyden van Trinedado, ontrent 5. leguas. Hy brocht uyt Spaengien 1000. Soldaten. Hy sterf op Zee int wederkeeren na Spaengien.

2. Iuan Corteso quam met 30. Man inde Revier Amazones, ende troc voorts int lant: maer hy met sijn volck en keerden noyt weder.

3. Gaspar

3. Gasper de Sylva eñ sijn 2. broeders vertrocken van Tenerife, met 200. Man om Diego te hulp te comen. Sy sochten El Dorado langs de Revier Amazones, maer bleven daer een weynigh tijts/ende quamē weder na Trinedado, daer sy alle drij begraven waren.

4. Iuan Gouvvzales voer af van Trinedado om Guiana te ontdecken / hy stelde sijn gheloove meer op de leyders/ dan op sijn cleyne macht. Hy bevont/hoe verder hy toogh/ hoe overvloedigher van volc/victualien/rijcdom ende Gout het lant was. Ende om die proeven die hy met hem brocht/ om sijn fāme te verbreyden / hebben andere sijn voetstappen ghevolght.

5. 6. Philip de Vren, ende nae hem Pedro de Limpias, die door successie overste waren van de Almanies. Dese warē leyders in den aenslagh/maer Limpias wiert gedoot vā eē Indiaēsche Cassique/Putyma genaemt.

7. Ieronymo de Ortal nam het langs dē wegh van Marecupana, na alle sijn reysen / ende doen hy sijn goet verquist hadde / stierf subijtelijck te S.Domingo.

8. 9. Ximenes, broeder van Don Ximenes de Quesida dē Lantado, ende Pedro de Osira, hadden beyde op verscheyden tijden oock een versoeck gedaen.

10. Sala een Monick/nam alleenlijc met hem een mede-gesel / en eenige gheleyders van Indianen/ ende troc int lant van Guiana, keerende wederom met goede kennisse daer van/ ende brocht met hem Arenden beelden van gout: Hy socht insgelijcx de tweede Revier te passeren/ maer wiert doot gheslaghen.

11. Hernandus de Setpa nam het oock op hem/ maer sloeghen hem doot/ende verjaeghden sijn volck.

12. Daer na Diego de Varges met sijn soon Don Iuan wilde dit oock bestaen/ maer wierden verslaghen.

13. Caceres nam d'ontdeckinge aen/ van Nuevo reyno de Granada, maer quam niet vorder dan tot de Marachines, ende vervulden t'lant met volck.

14. Het wert oock bestaen van Alonzo de Berro, op 2. verscheyden tijden. Hy verdroegh groote armoede/ maer quam een legua verre int lant. Hy socht het Viapari ofte den Anama, ende wiert ten lesten verslaghen van een volck/by der Indianen Laguas ghenaemt.

15. Het wert oock aenvaert van Antonio Sedenno, met de welcke Herera eñ Augustino Delgado voeghden in het innemē van Trinedado, tegen Bavvounar, een treflijcken Coninck van dier plaetse. Hy troch voorby Marecupana, int jaer 1536 met 400. uytghelesen mannen om Guiana, el

I Dorado

Dorado te gaen ontdeckē. In dese reyse verkreegh hy veel Gouts en nam veel Indianen ghevangen/die hy in ysere ketenen sloot/ van de welcke veel storven by den wegh/als sy ghelept werden. De Tyghers om dat sy met dese doode lichamen seer ghevoet waren/besprongen de Spaengiaerts soo gheweldigh / dat sy hen qualijck conden ontsetten. Sedenno was begraven binnen de palen vant Keyserdom/ontrent het hooft van de Revier Tinados, ende meestendeel van sijn volck vergingh daer oock.

16. Augustine Delgado ondersocht t'landt ten suyden van Cumanavvgoto met 53. Mannen te voet/ende 3. te peerde. Den oorlogh die doenmael onder de Indianen was/doen die van de leeghten tegen die van de gheberghten groote vyanden waren/het welcke hem tot sijn voornemen wel diende. Waer door hy middelen vont/soo verre te comen / als tot eenen Cassique/Garamentall ghenaempt/die hem met alder beleefthept ontfing ende schonck hem tot een present eenighe costelijcke juweelen van Gout/6. fraey pagien/10. jonge slaven/ende 3. seer schoone Nimphen/ die de namen dragen van de 3. Provintien/van waer sy ghesonden waren tot Garamental den oppersten bevel-hebber van dat londt. Haer namen waren Guanba Goto guane ende Maiarare. Dese Provincien zijn getempert/ geven gesontheyt / eñ hebben een vreemde influentie om schoone vrouwen voorts te brenghen. De Spaengiaerts namaels om haer beleefthept die sy so mildelijck van hen ontfanghen hadden / te vergelden/namen eñ droeghen noch met hen wegh al het Gout dat sy conden crijghen/alle de Indianen daer sy de handen aen costen slaen/vervoerden sy hen wegh in ketenen na Cubagna ende vercochtense voor slaven. Desen Delgado was namaels in d'oogh ghesehoten van eenen Indiaen/ende sterf daer van.

17. Diego de Losada, quam in sijn broeders besit. Hy had veel meer volcx/ die niemaels door oproer onder hen selven malcanderen ombrochten/ende de overghebleveene keerden weder na Cubugna.

18. Reynoso nam oock dese reyse aen/maer groote quellagie verdraghen hebbende/gaf het met ongheneught over / ende was in Hispaniola begraven.

19. Pedro de Vrsua, int jaer 1560. ginck het met 400. Spaengierts langhs de Revier Orellona soecken. Hy scheepte sijn volc int lant van Morylones. Doen sy de Revier af voeren / vonden sy Caneel-boomen.

Zijn

Zijn eyghen volck vermoorden hem. Dese liet sijn Huysvrouwe (Madamme Anes ghenaemt) namaels onthoofden / dewelcke haren Man ende Heer in alle sijn reysen totter doot toe/niet en verliet.
20. Den Monick Francis Montesinos, was in de Provincie van Marecapena met 100. soldaten/die alle voor Guiana verbonden waren: doen Lope Aguirri, den tyran in al die deelen van Indien oproer maeckte. Hoe dese reyse vergaen is/en vintmen niet beschreven.
Den 21. was daer eenen Nuflo de Chavez, dewelcke eertijts S. Cruz de La Sierra, seer wonderlijck Conquestieren/gelijck int tweede deel/ in de Beschrijvinghe in Peru, van hem breeder te lesen is/voorder van sijne weder-vaert is noch onbekent.
Den 22. is eenen Berreo, daer Wouter Raly af seght / in sijn Reyse van beuselinghen. Wouter Raly seght selfs dit Novo Guiana ofte El Dorado ghevonden te hebben/daer hy veel wonder af vertelt ende uytdruct in sijn Journael/ Anno. 1596. gedaen door last van sijn Majest. van Enghelant: maer om seeckere reden/ dat zijn dingen maer beuselingen en waren/eñ zijn Majesteyt ende de goede gemeynmeynte bedrogen hadde/als by sijn Sententie des doots te sien is/soo dunckt my ongheraden dese ofte diergheliijcke openbare fabulen u voor te draghen: maer veel eer dese vergheteheyt te stellen/ a i d at dese voornoemde reysen van Guiana door soo veel Avontueriers versocht zijn/ende datter veel groote Boecken af ghescreven zijn/ soo wert doch getwijffelt datter geen El Dorado en is: wat belangt dat het lant Brasilien ofte de by-gelegen Landen int binnenste bewant zijn/is sonder twijffel ooc datter Rijcdom van Gout ofte Silver soude moghen ghevonden werden/ dat waer te verdragen: maer dat het alsoo grof soude zijn / als eenighe stoffen/sal den tijt leeren/ hier mede onse reden eynde. Voorts biddende/soo daer eenighe mis-grepen zijn/ de selve ten besten te duyden / altijdts denckende datter geen Gout sonder schuym en is: dit sluytende/ wensche den Leser een geluck-saligh eynde.

EYNDE.

